

SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU
IZMEĐU EVROPSKIH ZAJEDNICA I
NJIHOVIH DRŽAVA ČLANICA, S JEDNE STRANE I
BOSNE I HERCEGOVINE, S DRUGE STRANE

KRALJEVINA BELGIJA,
REPUBLIKA BUGARSKA,
ČEŠKA REPUBLIKA,
KRALJEVINA DANSKA,
SAVEZNA REPUBLIKA NJEMAČKA,
REPUBLIKA ESTONIJA,
REPUBLIKA GRČKA,
KRALJEVINA ŠPANIJA,
REPUBLIKA FRANCUSKA,
REPUBLIKA IRSKA,
REPUBLIKA ITALIJA,
REPUBLIKA KIPAR,
REPUBLIKA LATVIJA,
REPUBLIKA LITVANIJA,
VELIKO VOJVODSTVO LUKSEMBURG,
REPUBLIKA MAĐARSKA,
REPUBLIKA MALTA,
KRALJEVINA HOLANDIJA,
REPUBLIKA AUSTRIJA,
REPUBLIKA POLJSKA,
REPUBLIKA PORTUGAL,
RUMUNIJA,
REPUBLIKA SLOVENIJA,

SLOVAČKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA FINSKA,

KRALJEVINA ŠVEDSKA,

UJEDINJENO KRALJEVSTVO VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE,

Ugovorne strane Ugovora o osnivanju Evropske zajednice i Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju, te Ugovora o Evropskoj uniji (u daljnjem tekstu: "države članice"), i

EVROPSKA ZAJEDNICA i EVROPSKA ZAJEDNICA ZA ATOMSKU ENERGIJU,

u daljnjem tekstu: "Zajednica",

s jedne strane,

i

BOSNA I HERCEGOVINA,

s druge strane,

u daljnjem tekstu: „strane“

UZIMAJUĆI U OBZIR čvrste veze između strana i vrijednosti koje su im zajedničke, njihovu želju za jačanjem tih veza i uspostavljanjem bliskog i trajnog odnosa zasnovanog na uzajamnosti i obostranom interesu, što bi Bosni i Hercegovini trebalo da omogući daljnje jačanje i širenje odnosa sa Zajednicom;

UZIMAJUĆI U OBZIR značaj ovog sporazuma, u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja sa zemljama Jugoistočne Evrope, za uspostavljanje i učvršćivanje stabilnog evropskog poretka zasnovanog na saradnji, kojem je Evropska unija glavno uporište, kao i u okviru Pakta stabilnosti;

UZIMAJUĆI U OBZIR spremnost Evropske unije da u najvećoj mogućoj mjeri integrira Bosnu i Hercegovinu u političke i ekonomske tokove Evrope, te njen status potencijalnog kandidata za članstvo u Evropskoj uniji na osnovu Ugovora o Evropskoj uniji (u daljnjem tekstu: Ugovor o EU) i ispunjenja kriterija koje je Evropsko vijeće utvrdilo u junu 1993. godine, kao i uslove Procesu stabilizacije i pridruživanja, što zavisi od uspješnog provođenja ovog sporazuma, naročito u pogledu regionalne saradnje;

UZIMAJUĆI U OBZIR Evropsko partnerstvo s Bosnom i Hercegovinom, koje utvrđuje prioritete djelovanja kako bi se podržali naponi zemlje da se približi Evropskoj uniji;

UZIMAJUĆI U OBZIR opredijeljenost strana da svim sredstvima doprinesu političkoj, ekonomskoj i institucionalnoj stabilizaciji u Bosni i Hercegovini i regiji, razvijanjem civilnog društva i demokratizacijom, izgradnjom institucija i reformom javne uprave, trgovinskom integracijom u regiji, te unapređenjem ekonomske saradnje, kao i saradnjom u brojnim oblastima, uključujući pravosuđe i unutrašnje poslove, te jačanjem nacionalne i regionalne sigurnosti;

UZIMAJUĆI U OBZIR opredijeljenost strana za povećavanje političkih i ekonomskih sloboda kao osnove ovog sporazuma, kao i njihovu opredijeljenost za poštivanje ljudskih prava i vladavine prava, uključujući i prava pripadnika nacionalnih manjina, te demokratske principe ostvarene kroz višestranački sistem sa slobodnim i poštenim izborima;

UZIMAJUĆI U OBZIR opredijeljenost strana za potpuno provođenje svih principa i odredbi Povelje UN-a i OSCE-a, naročito onih sadržanih u Završnom aktu Konferencije o sigurnosti i saradnji u Evropi (u daljnjem tekstu: Helsinški završni akt), zaključnim dokumentima Madridske i Bečke konferencije, Pariskoj povelji za novu Evropu, kao i izvršavanje obaveza iz Dejtonskog/Pariskog mirovnog sporazuma i Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu, radi doprinosa regionalnoj stabilnosti i saradnji zemalja u regiji;

UZIMAJUĆI U OBZIR opredijeljenost strana za principe slobodne tržišne privrede i spremnost Zajednice da doprinese ekonomskim reformama u Bosni i Hercegovini, kao i opredijeljenost strana principima održivog razvoja;

UZIMAJUĆI U OBZIR opredijeljenost strana za slobodnu trgovinu u skladu s pravima i obavezama koje proizilaze iz članstva u WTO-u, te njihovu primjenu na transparentan i nediskriminatoran način;

UZIMAJUĆI U OBZIR želju strana da dalje razvijaju redovan politički dijalog o bilateralnim i međunarodnim pitanjima od zajedničkog interesa, uključujući regionalne aspekte, uzimajući u obzir Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (ZVSP) Evropske unije;

UZIMAJUĆI U OBZIR opredijeljenost strana za borbu protiv organiziranog kriminala i jačanje saradnje u borbi protiv terorizma na osnovu Deklaracije Evropske konferencije od 20. oktobra 2001. godine;

UVJERENE da će Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (u daljnjem tekstu: ovaj sporazum) stvoriti novu klimu za međusobne ekonomske odnose, a iznad svega za razvoj trgovine i ulaganja, kao ključnih faktora restrukturiranja i osavremenjivanja ekonomije Bosne i Hercegovine;

IMAJUĆI NA UMU opredijeljenost Bosne i Hercegovine da u relevantnim oblastima uskladi svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom Zajednice i da ga efikasno provodi;

IMAJUĆI U VIDU volju Zajednice da pruži odlučnu podršku provođenju reformi i da u tim nastojanjima koristi sve raspoložive instrumente saradnje, kao i tehničke, finansijske i ekonomske pomoći na sveobuhvatnoj, indikativnoj višegodišnjoj osnovi;

POTVRĐUJUĆI da će odredbe ovog sporazuma iz Dijela III. Glave IV. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (u daljnjem tekstu: Ugovor o EZ) obavezivati Ujedinjeno Kraljevstvo i Irsku, kao zasebne ugovorne strane a ne kao države članice Zajednice, sve dok Ujedinjeno Kraljevstvo ili Irska (zavisno od slučaja) ne obavijeste Bosnu i Hercegovinu da su preuzeli obavezu, kao dio Zajednice u skladu s Protokolom o položaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, uz Ugovor o EU i Ugovor o EZ. Isto važi i za Dansku, u skladu s Protokolom koji je dodat ugovorima o položaju Danske;

PODSJEĆAJUĆI na Zagrebački samit, koji je pozvao na daljnje jačanje odnosa između država obuhvaćenih Procesom stabilizacije i pridruživanja i Evropske unije, kao i na pojačanu regionalnu saradnju;

PODSJEĆAJUĆI da je Solunski samit osnažio Proces stabilizacije i pridruživanja kao okvir politike za odnose Evropske unije sa zemljama Zapadnog Balkana te naglasio perspektivu njihove integracije u Evropsku uniju na osnovu njihovog napretka u procesu reformi i pojedinačnih dostignuća;

PODSJEĆAJUĆI na potpisivanje Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA), 19. decembra 2006. godine u Bukureštu, kao sredstva za razvijanje sposobnosti regije za privlačenje investicija i poboljšanje mogućnosti za njeno integriranje u globalnu ekonomiju;

SPORAZUMJELE SU SE O SLJEDEĆEM:

ČLAN 1.

1. Ovim se uspostavlja pridruživanje između Zajednice i njenih država članica, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane.
2. Ciljevi ovog pridruživanja su da:
 - (a) podrži napore Bosne i Hercegovine u jačanju demokratije i vladavine prava;
 - (b) doprinese političkoj, ekonomskoj i institucionalnoj stabilnosti u Bosni i Hercegovini te stabilizaciji u regionu;
 - (c) pruži prikladan okvir za politički dijalog koji omogućava razvoj bliskih političkih odnosa između strana;
 - (d) podrži napore Bosne i Hercegovine u razvijanju ekonomske i međunarodne saradnje, uključujući i usklađivanjem njenog zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice;
 - (e) podrži nastojanja Bosne i Hercegovine da završi prijelaz u funkcionalnu tržišnu privredu;

- (f) promovira skladne ekonomske odnose te postupno razvija oblast slobodne trgovine između Zajednice i Bosne i Hercegovine;
- (g) razvija regionalnu saradnju u svim oblastima obuhvaćenim ovim sporazumom.

GLAVA I.

OPĆI PRINCIPI

ČLAN 2.

Poštivanje demokratskih principa i ljudskih prava, proglašeni u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i definirani u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Helsinškom završnom aktu i Pariskoj povelji za novu Evropu, poštivanje principa međunarodnog prava, uključujući punu saradnju s Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), te vladavine prava i principa tržišne privrede, u skladu s Dokumentom Bonske konferencije CSCE-a o ekonomskoj saradnji, osnova su unutrašnje i vanjske politike strana, te čine bitne elemente ovog sporazuma.

ČLAN 3.

Borba protiv širenja oružja za masovno uništavanje (u daljnjem tekstu: „OMU“) i načina njegove isporuke bitan je element ovog sporazuma.

ČLAN 4.

Strane ponovo potvrđuju važnost koju pridaju provođenju međunarodnih obaveza, naročito potpunog saradnji sa MKSJ-om.

ČLAN 5.

Međunarodni i regionalni mir i stabilnost, razvoj dobrosusjedskih odnosa i poštivanje ljudskih i manjinskih prava od suštinskog su značaja za Proces stabilizacije i pridruživanja. Zaključenje i provođenje ovog sporazuma zavisi od uslova Procesu stabilizacije i pridruživanja i zasniva se na pojedinačnim dostignućima Bosne i Hercegovine.

ČLAN 6.

Bosna i Hercegovina opredijeljena je za nastavak i jačanje saradnje i dobrosusjedskih odnosa s drugim zemljama u regiji, uključujući i odgovarajući nivo uzajamnih ustupaka u pogledu kretanja lica, robe, kapitala i usluga, kao i razvoj projekata od zajedničkog interesa, naročito onih koji se odnose na borbu protiv organiziranog kriminala, korupcije, pranja novca, ilegalnih migracija i trgovine, uključujući posebno trgovinu ljudima, oružjem malog kalibra i lakim naoružanjem kao i nedozvoljenim drogama. Ova opredijeljenost je ključni faktor razvoja odnosa i saradnje između Zajednice i Bosne i Hercegovine koja doprinosi regionalnoj stabilnosti.

ČLAN 7.

Strane ponovno potvrđuju važnost koju pridaju borbi protiv terorizma i provođenju međunarodnih obaveza u ovoj oblasti.

ČLAN 8.

Pridruživanje će se provoditi postupno i bit će u potpunosti ostvareno u prijelaznom periodu od najviše šest godina.

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje, koje je osnovano u skladu s članom 115., redovno će provjeravati, u pravilu jednom godišnje, način na koji Bosna i Hercegovina provodi ovaj sporazum te usvaja i provodi zakonodavne, administrativne, institucionalne i ekonomske reforme. Ova provjera vršit će se u duhu preambule te u skladu s općim principima ovog sporazuma. Ona će na odgovarajući način uzimati u obzir prioritete utvrđene Evropskim partnerstvom relevantne za ovaj sporazum i biti usklađena s mehanizmima utvrđenim Procesom stabilizacije i pridruživanja, naročito sa Izvještajem o napretku u Procesu stabilizacije i pridruživanja.

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje će, na osnovu ove provjere, davati preporuke i može donositi odluke. Ako se provjerom uoče određene teškoće, one se mogu uputiti mehanizmima za rješavanje sporova uspostavljenim ovim sporazumom.

Puno pridruživanje ostvarivat će se postupno. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje će, najkasnije treće godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, obaviti temeljitu provjeru njegove primjene. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje će, na osnovu ove provjere, procijeniti napredak koji je postigla Bosna i Hercegovina, te može donijeti odluke kojima će se rukovoditi u narednim fazama pridruživanja.

Navedena provjera neće se primjenjivati na slobodno kretanje robe, za što je predviđen poseban raspored u Glavi IV.

ČLAN 9.

Ovaj sporazum mora biti u potpunosti usklađen i provoditi se u skladu s relevantnim odredbama WTO-a, posebno s članom XXIV. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. (GATT 1994.) i članom V. Općeg sporazuma o trgovini uslugama (GATS).

GLAVA II.

POLITIČKI DIJALOG

ČLAN 10.

1. Politički dijalog između strana dalje će se razvijati u smislu ovog sporazuma. Političkim dijalogom pratit će se i jačati bliski odnosi između Evropske unije i Bosne i Hercegovine te doprinositi uspostavljanju bliskih veza solidarnosti i novih oblika saradnje između strana.

2. Političkim dijalogom posebno se unapređuje:

- (a) puna integracija Bosne i Hercegovine u zajednicu demokratskih država i postupno približavanje Evropskoj uniji;
- (b) sve veće približavanje stavova strana o međunarodnim pitanjima, uključujući pitanja u pogledu ZVSP-a, uz razmjenu informacija prema potrebi, posebno o pitanjima koja bi mogla suštinski uticati na strane;
- (c) regionalna saradnja i razvoj dobrosusjedskih odnosa;
- (d) zajednički stavovi o sigurnosti i stabilnosti u Evropi, uključujući saradnju u oblastima obuhvaćenim ZVSP-om Evropske unije.

3. Strane smatraju da širenje oružja za masovno uništenje (OMU) i sredstava njegove dostave, i državnim i nedržavnim akterima, predstavlja jednu od najozbiljnijih prijetnji međunarodnoj stabilnosti i sigurnosti. Strane su saglasne da saraduju i doprinose u borbi protiv širenja oružja za masovno uništenje te sredstava njegove dostave dosljednim ispunjavanjem svojih postojećih obaveza koje proizlaze iz međunarodnih ugovora i sporazuma o razoružanju i neširenju, kao i drugih relevantnih međunarodnih obaveza i njihovim provođenjem na nacionalnom nivou. Strane su saglasne da ova odredba bude bitan element ovog sporazuma i dio političkog dijaloga koji će pratiti i konsolidirati ove elemente.

Strane su nadalje saglasne da saraduju i doprinose suprotstavljanju širenja oružja za masovno uništenje te sredstvima njegove dostave:

- (a) preduzimanjem koraka za potpisivanje, ratifikaciju ili pristupanje, zavisno od situacije, te punim provođenjem svih drugih relevantnih međunarodnih instrumenata;
- (b) uspostavljanjem djelotvornog sistema nacionalne kontrole izvoza, kojim se kontrolira izvoz i tranzit robe srodne OMU-u, uključujući kontrolu krajnjeg korištenja tehnologija dvostruke namjene, koji sadrži djelotvorne sankcije za kršenje kontrole izvoza.

Politički dijalog o ovom pitanju može se odvijati na regionalnoj osnovi.

ČLAN 11.

1. Politički dijalog odvija se prvenstveno unutar Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, koje ima opću nadležnost za svako pitanje koje bi strane željele pred njega iznijeti.

2. Na zahtjev strana, politički dijalog može se odvijati i u sljedećim oblicima:

- (a) kada je potrebno, na sastancima visokih zvaničnika Bosne i Hercegovine, s jedne, i Predsjedništva Vijeća Evropske unije, generalnog sekretara/visokog predstavnika za Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku i Komisije Evropskih zajednica (u daljnjem tekstu: Evropska komisija), s druge strane;
- (b) punim korištenjem svih diplomatskih kanala između strana, uključujući odgovarajuće kontakte u trećim zemljama i Ujedinjenim narodima, OSCE-u, Vijeću Evrope i drugim međunarodnim forumima;
- (c) svim drugim sredstvima koja mogu doprinijeti učvršćivanju, razvoju i jačanju tog dijaloga, uključujući i ona utvrđena u Solunskoj agendi, usvojenoj u Zaključcima Evropskog vijeća u Solunu, 19. i 20. juna 2003. godine.

ČLAN 12.

Politički dijalog na parlamentarnom nivou odvija se u okviru Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje, uspostavljenog u skladu s članom 121.

ČLAN 13.

Politički dijalog može se odvijati u multilateralnom okviru, te kao regionalni dijalog u koji su uključene ostale zemlje iz regije, uključujući i dijalog u okviru Foruma EU - Zapadni Balkan.

GLAVA III.

REGIONALNA SARADNJA

ČLAN 14.

U skladu sa svojom opredijeljenošću za međunarodni i regionalni mir i stabilnost kao i za razvoj dobrosusjedskih odnosa, Bosna i Hercegovina aktivno će promovirati regionalnu saradnju. Programi pomoći Zajednice mogu podržati projekte koji imaju regionalnu ili prekograničnu dimenziju.

Uvijek kada Bosna i Hercegovina namjerava jačati saradnju s nekom od zemalja navedenih u čl. 15., 16. i 17., ona će o tome obavijestiti i konsultirati Zajednicu i njene države članice u skladu s odredbama utvrđenim u Glavi X.

Bosna i Hercegovina će u potpunosti provoditi postojeće bilateralne sporazume o slobodnoj trgovini o kojima je pregovarano u skladu s Memorandumom o razumijevanju o liberalizaciji trgovine i trgovinskim olakšicama koji je Bosna i Hercegovina potpisala u Briselu, 27. juna 2001. godine, i sa Sporazumom o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi, potpisanim u Bukureštu, 19. decembra 2006. godine.

ČLAN 15.

Saradnja s drugim zemljama koje su potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Nakon potpisivanja ovog sporazuma, Bosna i Hercegovina započet će pregovore sa zemljama koje su već potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju radi zaključenja bilateralnih ugovora o regionalnoj saradnji čiji je cilj povećanje obima saradnje između tih zemalja.

Glavni elementi ovih ugovora bit će:

- (a) politički dijalog;
- (b) uspostavljanje prostora slobodne trgovine u skladu s odgovarajućim odredbama WTO-a;
- (c) uzajamni ustupci u pogledu kretanja radnika, prava poslovnog nastanjivanja preduzeća, pružanja usluga, tekućih plaćanja i kretanja kapitala, kao i drugih politika vezanih za kretanje lica, na nivou predviđenom ovim sporazumom;
- (d) odredbe o saradnji u drugim oblastima bez obzira da li su obuhvaćene ovim sporazumom ili ne, naročito u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova.

Po potrebi, ovi ugovori sadržavat će odredbe o uspostavljanju potrebnih institucionalnih mehanizama.

Ovi ugovori bit će sklopljeni u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovog sporazuma. Spremnost Bosne i Hercegovine da zaključi ove ugovore bit će uslov za

daljnji razvoj odnosa između Evropske unije i Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina pokrenut će slične pregovore sa ostalim zemljama u regiji kada one potpišu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.

ČLAN 16.

Saradnja sa ostalim zemljama obuhvaćenim Procesom stabilizacije i pridruživanja

Bosna i Hercegovina nastavit će regionalnu saradnju sa ostalim zemljama koje su obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja u nekim ili u svim oblastima saradnje koje obuhvata ovaj sporazum, naročito u onim koje su od obostranog interesa. Ta saradnja uvijek će biti u skladu s principima i ciljevima ovog sporazuma.

ČLAN 17.

Saradnja s drugim zemljama kandidatima za pristup Evropskoj uniji, koje nisu obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja

1. Bosna i Hercegovina treba jačati saradnju i zaključiti ugovor o regionalnoj saradnji sa svakom drugom zemljom kandidatom za pristup Evropskoj uniji koja nije obuhvaćena Procesom stabilizacije i pridruživanja u bilo kojoj oblasti saradnje koju obuhvata ovaj sporazum. Takav ugovor trebalo bi da ima za cilj postepeno usklađivanje bilateralnih odnosa između Bosne i Hercegovine i te zemlje s relevantnim segmentom odnosa između Zajednice i njenih država članica i te zemlje.
2. Prije isteka prijelaznog perioda iz člana 18. (1), Bosna i Hercegovina će s Turskom, koja je uspostavila carinsku uniju sa Zajednicom, na obostrano korisnoj osnovi, zaključiti sporazum o uspostavljanju prostora slobodne trgovine, u skladu s članom XXIV. GATT-a 1994., te o liberalizaciji poslovnog nastanjanja i pružanja usluga između njih na nivou koji odgovara ovom sporazumu, u skladu s članom V. GATS-a.

GLAVA IV.

SLOBODNO KRETANJE ROBE

ČLAN 18.

1. Zajednica i Bosna i Hercegovina postepeno će uspostaviti područje slobodne trgovine u periodu od najviše pet godina, počevši od stupanja na snagu ovog sporazuma, u skladu s odredbama ovog sporazuma i u skladu s odredbama GATT-a 1994., te WTO-a. Pritom će uzeti u obzir posebne uslove utvrđene u daljnjem tekstu.

2. U klasifikaciji robe u trgovini između strana primjenjivat će se Kombinirana nomenklatura.

3. U svrhu ovog sporazuma, carine i takse jednakog učinka kao carine uključuju svaku dažbinu ili taksu bilo koje vrste koja je nametnuta u vezi s uvozom ili izvozom robe, uključujući svaki oblik dodatne dažbine ili takse u vezi s takvim uvozom ili izvozom, ali ne uključuje bilo kakve:

- (a) takse jednake unutrašnjem porezu utvrđenom u skladu s odredbama člana III. stav 2. GATT-a 1994.,
- (b) antidampinške ili kompenzacione mjere,
- (c) naknade ili takse proporcionalne troškovima pružene usluge.

4. Polazna carina za svaki proizvod na koju će se primjenjivati postepena smanjenja carina, utvrđena u ovom sporazumu, bit će:

- (a) Jedinstvena carinska tarifa Zajednice koja je uvedena u skladu s Uredbom Vijeća (EEZ) br. 2658/87¹ stvarno se primjenjuje erga omnes na dan potpisivanja ovog sporazuma,
- (b) Carinska tarifa Bosne i Hercegovine za 2005. godinu koja je u primjeni².

5. Umanjene carine koje će primjenjivati Bosna i Hercegovina, obračunate kako je utvrđeno u ovom sporazumu, zaokruživat će se na najbliže decimalne brojeve korištenjem uobičajenih aritmetičkih principa. U tom smislu, svi brojevi manji od 5 nakon prvog decimalnog mjesta bit će zaokruženi na najbliži niži decimalni broj, i svi brojevi koji su veći od 5 (uključujući i 5) nakon prvog decimalnog bit će zaokruženi na najbliži viši decimalni broj.

6. Ako se nakon potpisivanja ovog sporazuma primijeni bilo kakvo smanjenje carina na erga omnes osnovi, posebno smanjenja koja su rezultat:

- (a) pregovora o carinama u WTO-u, ili
- (b) u slučaju pristupanja Bosne i Hercegovine WTO-u, ili
- (c) naknadnih umanjenja nakon pristupanja Bosne i Hercegovine WTO-u,

takve smanjene carine zamijenit će polaznu carinu navedenu u stavu 4. od dana od

¹ Uredba Vijeća (EEZ) br. 2658/87 (Sl.gl.L 256, 7.9.1987., str. 1), kako se dopunjuje.

² Službeni glasnik BiH, br.58/04, od 22.12.2004.

kada se takva smanjenja primjenjuju.

7. Zajednica i Bosna i Hercegovina obavještavat će jedna drugu o svojim polaznim carinama i svakoj njihovoj promjeni.

POGLAVLJE I.

INDUSTRIJSKI PROIZVODI

ČLAN 19.

Definicija

1. Odredbe ovog poglavlja primjenjivat će se na proizvode porijeklom iz Zajednice ili Bosne i Hercegovine navedene u poglavljima 25. do 97. Kombinirane nomenklature, sa izuzetkom proizvoda navedenih u Aneksu I § I (ii) Sporazuma o poljoprivredi WTO-a.
2. Trgovina između strana proizvodima obuhvaćenim Ugovorom o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju odvijat će se u skladu s njegovim odredbama.

ČLAN 20.

Koncesije Zajednice za industrijske proizvode

1. Carine na uvoz u Zajednicu industrijskih proizvoda porijeklom iz Bosne i Hercegovine i takse jednakog učinka bit će ukinute stupanjem na snagu ovog sporazuma.
2. Količinska ograničenja na uvoz u Zajednicu industrijskih proizvoda porijeklom iz Bosne i Hercegovine i mjere jednakog učinka bit će ukinute stupanjem na snagu ovog sporazuma.

ČLAN 21.

Koncesije Bosne i Hercegovine za industrijske proizvode

1. Carine na uvoz u Bosnu i Hercegovinu industrijskih proizvoda porijeklom iz Zajednice, osim onih navedenih u Aneksu I, bit će ukinute stupanjem na snagu ovog sporazuma.
2. Takse jednakog učinka kao carine na uvoz u Bosnu i Hercegovinu za industrijske proizvode porijeklom iz Zajednice bit će ukinute stupanjem na snagu ovog sporazuma.
3. Carine na uvoz u Bosnu i Hercegovinu industrijskih proizvoda porijeklom iz Zajednice koje su navedene u Aneksu I(a), I(b) i I(c) postepeno će se smanjivati i ukinuti u skladu sa vremenskim rasporedom navedenim u tom aneksu.
4. Količinska ograničenja na uvoz industrijskih proizvoda porijeklom iz Zajednice u Bosnu i Hercegovinu i mjere jednakog učinka bit će ukinute danom stupanja na snagu ovog sporazuma.

ČLAN 22.

Carine i ograničenja izvoza

1. Stupanjem na snagu ovog sporazuma Zajednica i Bosna i Hercegovina ukinut će sve izvozne carine i takse jednakog učinka u međusobnoj trgovini.
2. Stupanjem na snagu ovog sporazuma Zajednica i Bosna i Hercegovina međusobno će ukinuti sva količinska ograničenja izvoza i mjere jednakog učinka.

ČLAN 23.

Brža smanjenja carina

Bosna i Hercegovina izražava spremnost da svoje carine u trgovini sa Zajednicom smanjuje brže nego što je to utvrđeno članom 21., ako to dozvoli njena opća ekonomska situacija i situacija u datom privrednom sektoru.

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje analizirat će situaciju u ovom pogledu i dati odgovarajuće preporuke.

POGLAVLJE II.

POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO

ČLAN 24.

Definicija

1. Odredbe ovog poglavlja primjenjivat će se na trgovinu poljoprivrednim i ribljim proizvodima porijeklom iz Zajednice ili iz Bosne i Hercegovine.
2. Izraz "poljoprivredni i riblji proizvodi" odnosi se na proizvode koji su navedeni u poglavljima 1. do 24. Kombinirane nomenklature, te na proizvode koji su navedeni u Aneksu I §I (ii) Sporazuma o poljoprivredi WTO-a.
3. Ova definicija uključuje ribe i riblje proizvode obuhvaćene Poglavljem 3., tarifnim brojevima 1604 i 1605 i tarifnim stavovima 0511 91, 1902 20 10 i 2301 20 00.

ČLAN 25.

Prerađeni poljoprivredni proizvodi

Protokolom 1 utvrđuju se trgovinski aranžmani za prerađene poljoprivredne proizvode koji su u njemu navedeni.

ČLAN 26.

Ukidanje količinskih ograničenja za poljoprivredne i riblje proizvode

1. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Zajednica će ukinuti sva količinska ograničenja i mjere jednakog učinka na uvoz poljoprivrednih i ribljih proizvoda porijeklom iz Bosne i Hercegovine.
2. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Bosna i Hercegovina ukinut će sva količinska ograničenja i mjere jednakog učinka na uvoz poljoprivrednih i ribljih proizvoda porijeklom iz Zajednice.

ČLAN 27.

Poljoprivredni proizvodi

1. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Zajednica će ukinuti carine i takse jednakog učinka na uvoz poljoprivrednih proizvoda porijeklom iz Bosne i Hercegovine, osim onih iz tarifnih brojeva 0102, 0201, 0202, 1701, 1702 i 2204 Kombinirane nomenklature.

Za proizvode obuhvaćene poglavljima 7. i 8. Kombinirane nomenklature, za koje Jedinствена carinska tarifa predviđa primjenu ad valorem carina i specifičnih carina, ukidanje se primjenjuje samo na ad valorem dio carine.

2. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Zajednica će utvrditi carine koje se primjenjuju na uvoz u Zajednicu proizvoda od junetine (baby-beef), utvrđenih u Aneksu II, koji su porijeklom iz Bosne i Hercegovine, na nivou od 20 % ad valorem carine i 20 % specifične carine utvrđene u Jedinstvenoj carinskoj tarifi, u okviru godišnje kvote od 1.500 tona iskazanih u netotežini polutki.

3. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Zajednica će primjenjivati bescarinski pristup na uvoz u Zajednicu za proizvode porijeklom iz Bosne i Hercegovine iz tarifnih brojeva 1701 i 1702 Kombinirane nomenklature, u okviru godišnje carinske kvote od 12.000 tona (u netotežini).

4. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Bosna i Hercegovina će:

- (a) ukinuti carine koje se primjenjuju na uvoz određenih poljoprivrednih proizvoda porijeklom iz Zajednice, navedenih u Aneksu III (a);
- (b) postepeno smanjivati carine koje se primjenjuju na uvoz određenih poljoprivrednih proizvoda porijeklom iz Zajednice, navedenih u Aneksu III(b), III(c) i III(d), u skladu s vremenskim rasporedom utvrđenim za svaki proizvod u tom aneksu.
- (c) ukinuti carine koje se primjenjuju na uvoz određenih poljoprivrednih proizvoda porijeklom iz Zajednice navedenih u Aneksu III (e) u okviru carinske kvote naznačene za date proizvode.

5. Protokolom 7 utvrđuju se aranžmani koji se primjenjuju na vina i alkoholna pića koja su u njemu navedena.

ČLAN 28.

Ribe i riblji proizvodi

1. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Zajednica će ukinuti sve carine ili takse jednakog učinka na ribe i riblje proizvode porijeklom iz Bosne i Hercegovine, izuzev za one navedene u Aneksu IV. Proizvodi navedeni u Aneksu IV podliježu odredbama koje su u njemu utvrđene.

2. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma Bosna i Hercegovina ukinut će carine ili takse jednakog učinka na ribe i riblje proizvode porijeklom iz Zajednice, u skladu s odredbama utvrđenim u Aneksu V.

ČLAN 29.

Klauzula o revidiranju

Uzimajući u obzir obim trgovine poljoprivrednim i ribljim proizvodima između strana, njihovu posebnu osjetljivost, pravila zajedničkih politika Zajednice, politike poljoprivrede i ribarstva u Bosni i Hercegovini, ulogu poljoprivrede i ribarstva u privredi Bosne i Hercegovine, te rezultate multilateralnih trgovinskih pregovora u okviru WTO-a, kao i konačnog pristupanja Bosne i Hercegovine WTO-u, Zajednica i Bosna i Hercegovina će, u okviru Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, najkasnije u

roku od tri godine nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, za svaki pojedinačni proizvod, na odgovarajući način i na recipročnoj osnovi istražiti mogućnosti odobravanja daljnjih uzajamnih ustupaka radi postizanja veće liberalizacije trgovine poljoprivrednim i ribljim proizvodima.

ČLAN 30.

Bez obzira na ostale odredbe ovog sporazuma, a posebno na član 39., te s obzirom na naročitu osjetljivost tržišta poljoprivrednih i ribljih proizvoda, ukoliko uvoz proizvoda porijeklom iz jedne strane, koji su predmet koncesija odobrenih na osnovu čl. 25. do 28., prouzrokuje ozbiljan poremećaj tržišta ili njenih domaćih regulatornih mehanizama druge strane, obje strane odmah će početi konsultacije radi pronalaženja odgovarajućeg rješenja. U očekivanju takvog rješenja, pogođena strana može preduzeti odgovarajuće mjere koje bude smatrala potrebnim.

ČLAN 31.

Zaštita geografskih oznaka za poljoprivredne i riblje proizvode i hranu, osim vina i alkoholnih pića

1. Bosna i Hercegovina osigurat će zaštitu geografskih oznaka Zajednice registriranih u Zajednici na osnovu Uredbe Vijeća (EZ) br. 510/2006, od 20. marta 2006. godine, o zaštiti geografskih oznaka i oznaka porijekla poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda³, u skladu s odredbama ovog člana. Geografske oznake Bosne i Hercegovine za poljoprivredne i riblje proizvode bit će podobne za registraciju u Zajednici prema uslovima utvrđenim u ovoj uredbi.
2. Bosna i Hercegovina će, na svojoj teritoriji, zabraniti svaku upotrebu naziva zaštićenih u Zajednici uporedivih proizvoda koji nisu u skladu sa specifikacijom geografske oznake. Ovo će se primjenjivati čak i kada je navedeno pravo geografsko porijeklo robe, kada se predmetna geografska oznaka koristi se u prijevodu, kada je naziv popraćen izrazima kao što su: «vrsta», «tip», «stil», «imitacija», «metoda» ili drugim izrazima te vrste.
3. Bosna i Hercegovina odbit će registraciju žiga čija upotreba odgovara situacijama navedenim u stavu 2.
4. Žigovi registrirani u Bosni i Hercegovini, čija upotreba odgovara situacijama navedenim u stavu 2., a koji su registrirani u Bosni i Hercegovini ili koji su nastale upotrebom, prestat će se koristiti u roku od šest godina od stupanja na snagu ovog sporazuma. Međutim, ovo se neće primjenjivati na žigove registrirane u Bosni i Hercegovini i žigove koji su nastali upotrebom, a koji su vlasništvo državljana trećih zemalja, pod uslovom da nisu takve prirode da na bilo koji način obmanjuju javnost u pogledu kvaliteta, specifikacije i geografskog porijekla robe.
5. Svaka upotreba geografskih oznaka, zaštićenih u skladu sa stavom 1., kao izraza uvriježenih u svakodnevnom govoru, kao uobičajeni nazivi za takvu robu u Bosni i Hercegovini, prestat će najkasnije 31. decembra 2013. godine.

³ Sl. gl. L 93, 31.3.2006., str. 12 Uredbe kako je izmijenjena i dopunjena Uredbom Vijeća (EZ) br. 1791/2006 (Sl. gl. L 363, 20.12.2006., str 1)

6. Bosna i Hercegovina osigurat će zaštitu navedenu u st. od 1. do 5. na vlastitu inicijativu, kao i na zahtjev zainteresirane strane.

POGLAVLJE III.

ZAJEDNIČKE ODREDBE

ČLAN 32.

Djelokrug primjene

Odredbe iz ovog poglavlja primjenjivat će se na trgovinu svim proizvodima između strana, osim u slučajevima kada je drugačije predviđeno ovim sporazumom ili Protokolom 1.

ČLAN 33.

Povoljnije koncesije

Odredbe iz ove glave neće ni na koji način uticati na primjenu povoljnijih mjera bilo koje od strana, na unilateralnoj osnovi.

ČLAN 34.

Mirovanje

1. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma u trgovini između Zajednice i Bosne i Hercegovine neće se uvoditi nove uvozne ili izvozne carine ili takse jednakog učinka, niti će se povećavati one koje se već primjenjuju.
2. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma u trgovini između Zajednice i Bosne i Hercegovine neće se uvoditi nova količinska ograničenja uvoza ili izvoza ili mjere jednakog učinka, niti će se one koje već postoje učiniti restriktivnijim.
3. Ne dovodeći u pitanje ustupke odobrene u skladu s čl. 25., 26., 27. i 28., odredbe st. 1. i 2. ovog člana neće ni na koji način ograničavati vođenje politika Bosne i Hercegovine i Zajednice u oblasti poljoprivrede i ribarstva i preduzimanje bilo kojih mjera u okviru tih politika, ukoliko to ne utiče na uvozni režim iz Aneksa III-V i Protokola 1.

ČLAN 35.

Zabrana fiskalne diskriminacije

1. Zajednica i Bosna i Hercegovina suzdržat će se od i ukinuti gdje postoji svaku mjeru ili praksu unutrašnje fiskalne prirode koja uvodi, direktno ili indirektno, diskriminaciju između proizvoda jedne strane i sličnih proizvoda porijeklom s teritorije druge strane.
2. Za proizvode koji se izvoze na teritoriju jedne od strana ne može se ostvariti

povrat unutrašnjih indirektnih poreza koji je veći od iznosa indirektnog poreza koji je za njih propisan.

ČLAN 36.

Carinske takse fiskalne prirode

Odredbe koje se odnose na ukidanje uvoznih carina primjenjivat će se također i na carinske takse fiskalne prirode.

ČLAN 37.

Carinske unije, područja slobodne trgovine i prekogranični aranžmani

1. Ovaj sporazum ne sprečava održavanje ili uspostavljanje carinskih unija, područja slobodne trgovine ili aranžmana za pograničnu trgovinu, osim ako oni mijenjaju trgovinske aranžmane predviđene ovim sporazumom.
2. Tokom prijelaznog perioda utvrđenog u članu 18., ovaj sporazum neće uticati na provođenje posebnih preferencijalnih aranžmana kojima se uređuje kretanje robe, koji su utvrđeni pograničnim sporazumima prethodno zaključenim između jedne ili više država članica i Bosne i Hercegovine, ili koji proizilaze iz bilateralnih sporazuma navedenih u Glavi III., koje je zaključila Bosna i Hercegovina radi unapređenja regionalne trgovine.
3. U okviru Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje održavat će se konsultacije između strana u vezi sa sporazumima koji su navedeni u st. 1. i 2. ovog člana, te kad to bude zatraženo, o drugim bitnim pitanjima koja se odnose na njihove trgovinske politike prema trećim zemljama. Naročito u slučaju pristupanja neke treće zemlje Uniji, takve konsultacije održavat će se kako bi se osiguralo da se posveti pažnja obostranim interesima Zajednice i Bosne i Hercegovine navedenim u ovom sporazumu.

ČLAN 38.

Damping i subvencije

1. Nijedna od odredbi ovog sporazuma ne sprečava bilo koju stranu da preduzima zaštitne trgovinske mjere u skladu sa stavom 2. ovog člana i članom 39.
2. Ako jedna od strana smatra da u trgovini s drugom stranom dolazi do dampinga i/ili subvencioniranja koje podliježe kompenzacionim mjerama, ta strana može preduzeti odgovarajuće mjere protiv takve prakse u skladu sa Sporazumom WTO-a o provođenju člana VI. GATT-a 1994. ili sa Sporazumom WTO-a o subvencijama i kompenzacionim mjerama, te s odgovarajućim domaćim zakonodavstvom.

ČLAN 39.

Opća zaštitna klauzula

1. U odnosima između strana primjenjivat će se odredbe člana XIX. GATT-a 1994. i Sporazuma WTO-a o zaštitnim mjerama.

2. Bez obzira na stav 1. ovog člana, kad se neki proizvod jedne strane uvozi na teritoriju druge strane u tako povećanim količinama i pod takvim uslovima da prouzrokuje ili prijeti da prouzrokuje:

- (a) ozbiljnu štetu domaćoj industriji sličnih ili direktno konkurentnih proizvoda na teritoriji strane uvoznice; ili
- (b) ozbiljne poremećaje u bilo kojem sektoru privrede ili teškoće koje bi mogle izazvati ozbiljno pogoršanje ekonomske situacije u nekoj regiji strane uvoznice,

strana uvoznica može preduzeti odgovarajuće bilateralne zaštitne mjere pod uslovima i u skladu s postupcima utvrđenim u ovom članu.

3. Bilateralne zaštitne mjere usmjerene na uvoz iz druge strane neće prevazilaziti mjere neophodne za rješavanje problema navedenih u stavu 2., do kojih je došlo primjenom ovog sporazuma. Usvojene zaštitne mjere trebalo bi da se sastoje od suspenzije povećanja ili smanjenja margina povlastica predviđenih ovim sporazumom za odnosni proizvod, do maksimalnog limita koji odgovara polaznoj carini iz člana 18., stav 4. (a) i (b) i stav 6. za taj isti proizvod. Takve mjere sadržavat će jasne elemente koji postepeno vode njihovom ukidanju najkasnije do kraja utvrđenog perioda i neće se preduzimati na period duži od dvije godine.

U krajnje izuzetnim okolnostima, mjere mogu biti produžene za dodatni period od najviše dvije godine. Nijedna bilateralna zaštitna mjera neće se primjenjivati na uvoz proizvoda koji je prethodno bio predmet takve mjere, najmanje četiri godine od isteka mjere.

4. U slučajevima navedenim u ovom članu, prije preduzimanja mjera koje on predviđa, ili u slučajevima na koje se primjenjuje stav 5. (b) ovog člana, Zajednica će sa svoje strane ili Bosna i Hercegovina sa svoje, zavisno od slučaja, što je moguće prije, dostaviti Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje sve relevantne informacije potrebne za temeljito ispitivanje situacije, radi pronalaženja rješenja prihvatljivog za obje strane.

5. Za provođenje st. 1., 2., 3. i 4. primjenjivat će se sljedeće odredbe:

- (a) Problemi nastali iz situacije navedene u ovom članu odmah će biti upućeni na razmatranje Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje, koje može donijeti bilo kakvu odluku potrebnu za njihovo otklanjanje.

Ako Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje ili strana izvoznica ne donese odluku kojom se otklanjaju problemi, ili ako se ne postigne drugo zadovoljavajuće rješenje u roku od 30 dana od dana upućivanja predmeta Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje, strana uvoznica može usvojiti odgovarajuće mjere

radi rješavanja problema u skladu s ovim članom. Prilikom odabira zaštitnih mjera, prednost se mora dati mjerama koje najmanje remete funkcioniranje aranžmana utvrđenih u ovom sporazumu. Zaštitne mjere primijenjene u skladu s članom XIX. GATT-a 1994. i Sporazuma WTO-a o zaštitnim mjerama zadržat će nivo/marginu povlastice odobrene na osnovu ovog sporazuma.

- (b) Kada vanredne i kritične okolnosti koje zahtijevaju trenutno djelovanje onemogućavaju prethodno obavještanje ili razmatranje, kao što može biti slučaj, strana u pitanju može, u situacijama navedenim u ovom članu, odmah primjenjivati privremene mjere koje su potrebne za rješavanje te situacije i o tome će odmah obavijestiti drugu stranu.

O zaštitnim mjerama odmah će biti obaviješteno Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje i bit će predmet periodičnih konsultacija unutar tog tijela, posebno radi utvrđivanja vremenskog rasporeda za njihovo ukidanje, čim to okolnosti dozvole.

6. U slučaju da Zajednica ili Bosna i Hercegovina uvoz proizvoda, koji bi mogao izazvati teškoće iz ovog člana, podvrgne administrativnom postupku čija je svrha brzo pribavljanje informacija o kretanju trgovinskih tokova, o tome će obavijestiti drugu stranu.

ČLAN 40.

Klauzula o nestašici

1. Kad postupanje prema odredbama ove glave dovodi do:
- (a) ozbiljne nestašice ili prijetnje nestašicom prehrambenih ili drugih proizvoda koji su važni za stranu izvoznicu; ili
- (b) ponovnog izvoza u treću zemlju proizvoda za koji strana izvoznica primjenjuje izvozna količinska ograničenja, izvozne carine ili mjere ili takse jednakog učinka, te kad navedene situacije dovedu ili bi mogle dovesti do većih teškoća za stranu izvoznicu,

ta strana može preduzeti odgovarajuće mjere pod uslovima i u skladu s postupcima koji su utvrđeni ovim članom.

2. Prilikom odabira mjera prednost se mora dati mjerama koje najmanje remete funkcioniranje aranžmana iz ovog sporazuma. Te mjere neće se primjenjivati na način koji bi predstavljao sredstvo za proizvoljnu ili neopravdanu diskriminaciju u slučajevima u kojima prevladavaju isti uslovi, ili sredstvo prikrivenog ograničavanja trgovine, te će biti ukinute kad okolnosti više ne budu opravdavale njihovo postojanje.

3. Prije preduzimanja mjera predviđenih u stavu 1. ili što je prije moguće u slučajevima na koje se odnosi stav 4., Zajednica ili Bosna i Hercegovina će, zavisno od

slučaja, dostaviti Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje sve relevantne informacije radi pronalaznja rješenja koje je prihvatljivo za strane. Strane se mogu, unutar Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, usaglasiti o bilo kojim sredstvima potrebnim za otklanjanje teškoća. Ako se u roku od 30 dana od upućivanja predmeta Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje ne postigne dogovor, strana izvoznica može na izvoz odnosnih proizvoda primijeniti mjere iz ovog člana.

4. Kada izuzetne i kritične okolnosti koje zahtijevaju trenutno djelovanje onemogućavaju prethodno obavještanje ili razmatranje, što može biti slučaj, Zajednica ili Bosna i Hercegovina mogu početi primjenjivati mjere predostrožnosti, potrebne za rješavanje situacije, te će o tome odmah obavijestiti drugu stranu.

5. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje odmah će biti obaviješteno o svim mjerama koje se primijene u skladu s ovim članom i o njima će se provoditi periodične konsultacije u okviru tog tijela, posebno radi utvrđivanja vremenskog rasporeda za njihovo ukidanje, čim to okolnosti dozvole.

ČLAN 41.

Državni monopoli

Bosna i Hercegovina prilagodit će sve državne monopole komercijalne prirode kako bi osigurala da stupanjem na snagu ovog sporazuma ne bude diskriminacije između državljana država članica i Bosne i Hercegovine u pogledu uslova pod kojima se roba nabavlja i plasira na tržištu.

ČLAN 42.

Pravila o porijeklu

Osim ako nije drugačije predviđeno u ovom sporazumu, Protokolom 2 utvrđuju se pravila o porijeklu za primjenu odredbi ovog sporazuma.

ČLAN 43.

Dopuštena ograničenja

Ovaj sporazum ne sprečava zabrane ili ograničenja uvoza, izvoza ili prometa robe u tranzitu, koja su opravdana radi zaštite javnog morala, javne politike ili javne sigurnosti; zaštite zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka; zaštite nacionalnog blaga umjetničke, historijske ili arheološke vrijednosti, ili zaštite intelektualnog, industrijskog i trgovinskog vlasništva ili pravila koja se odnose na zlato i srebro. Međutim, takve zabrane ili ograničenja neće predstavljati sredstvo proizvoljne diskriminacije ili prikrivenog ograničavanja trgovine između strana.

ČLAN 44.

Izostanak administrativne saradnje

1. Strane su saglasne da je administrativna saradnja od suštinske važnosti za provođenje i kontrolu preferencijalnog tretmana koji je odobren u ovoj glavi te naglašavaju svoju opredijeljenost da suzbijaju nepravilnosti i prevare u oblasti carina i pitanja koja se odnose na carine.
2. Ukoliko jedna od strana ustanovi, na osnovu objektivnih informacija, da je došlo do izostanka administrativne saradnje i/ili do nepravilnosti ili prevare u skladu s ovom glavom, strana u pitanju može privremeno obustaviti odgovarajući preferencijalni tretman za odnosni proizvod(e) u skladu s ovim članom.
3. U smislu ovog člana, izostanak administrativne saradnje znači inter alia:
 - (a) ponavljano nepoštivanje obaveza da se provjeri status porijekla odnosnog(ih) proizvoda;
 - (b) ponavljano odbijanje ili nepotrebno odgađanje obavljanja i/ili obavještanja o rezultatima naknadne provjere dokaza o porijeklu;
 - (c) ponavljano odbijanje ili nepotrebno odgađanje pribavljanja odobrenja za izvršenje zadataka administrativne saradnje radi provjere vjerodostojnosti dokumenata ili tačnosti informacija relevantnih za odobravanje datog preferencijalnog tretmana.

U smislu ovog člana, nepravilnost ili prevara može se ustanoviti inter alia u slučaju naglog porasta, a bez zadovoljavajućeg objašnjenja, uvoza robe koji prelazi uobičajeni nivo proizvodnje i izvoznih kapaciteta druge strane, a koji je povezan s objektivnim informacijama o nepravilnostima ili prevari.

4. Primjena privremene obustave zavisit će od sljedećih uslova:
 - (a) Strana koja je, na osnovu objektivne informacije, ustanovila izostanak administrativne saradnje i/ili nepravilnosti ili prevare, obavijestit će bez nepotrebno odgađanja Odbor za stabilizaciju i pridruživanje o svojim nalazima zajedno s objektivnim informacijama, te započeti konsultacije unutar Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, na osnovu svih relevantnih informacija i objektivnih nalaza, radi pronalaženja rješenja prihvatljivog za obje strane.
 - (b) Ukoliko strane započnu konsultacije unutar Odbora za stabilizaciju i pridruživanje kao što je navedeno i ako se ne saglase o prihvatljivom rješenju u roku od tri mjeseca nakon obavještenja, strana u pitanju može privremeno obustaviti relevantni preferencijalni tretman odnosnog(ih) proizvoda. Odbor za stabilizaciju i pridruživanje će bez nepotrebno odgađanja biti obaviješten o privremenoj obustavi.
 - (c) Privremene obustave iz ovog člana bit će ograničene na minimum potrebnog da se zaštite finansijski interesi strane u pitanju. One neće prelaziti period od šest mjeseci, koji se može obnoviti. O privremenim obustavama će odmah nakon njihovog usvajanja biti obaviješten Odbor za stabilizaciju i pridruživanje. One će biti predmet periodičnih konsultacija unutar Odbora za stabilizaciju i

pridruživanje, posebno s ciljem njihovog ukidanja čim uslovi za njihovu primjenu prestanu postojati.

5. Istovremeno s obavještavanjem Odbora za stabilizaciju i pridruživanje u skladu sa stavom 4. (a) ovog člana, odnosna strana treba u svom službenom glasilu objaviti obavještenje za uvoznike. U tom obavještenju treba navesti da je, u vezi s odnosnim proizvodom, na osnovu objektivnih informacija, ustanovljen izostanak administrativne saradnje i/ili nepravilnosti ili prevare.

ČLAN 45.

Finansijska odgovornost

U slučaju greške nadležnih vlasti u pravilnom upravljanju preferencijalnim sistemom prilikom izvoza, a naročito u primjeni odredbi Protokola 2, kada ova greška dovodi do posljedica u smislu uvoznih carina, strana koja se suočava s takvim posljedicama može zatražiti od Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje da ispita mogućnosti usvajanja svih odgovarajućih mjera s ciljem rješavanja situacije.

ČLAN 46.

Primjena ovog sporazuma neće uticati na primjenu odredbi prava Zajednice na Kanarske otoke.

GLAVA V.

KRETANJE RADNIKA, POSLOVNO NASTANJIVANJE, PRUŽANJE USLUGA, KRETANJE KAPITALA

POGLAVLJE I. KRETANJE RADNIKA

ČLAN 47.

1. Prema uslovima i modalitetima primjenjivim u svakoj državi članici:
 - (a) u tretmanu radnika koji su državljani Bosne i Hercegovine i koji su zakonito zaposleni na teritoriji neke države članice, ne smije biti nikakve diskriminacije na osnovu državljanstva, u pogledu radnih uslova, naknade za rad ili otpuštanja s radnog mjesta u poređenju s državljanima te države;
 - (b) supružnik i djeca radnika koji je zakonito zaposlen na teritoriji neke države članice, a koji zakonito borave na njenoj teritoriji, isključujući sezonske radnike i radnike koji dolaze na osnovu bilateralnih sporazuma u smislu člana 48., osim ako takvim sporazumima nije drugačije predviđeno, imaju pristup tržištu rada te države članice tokom perioda zaposlenja koje je odobreno tom radniku.
2. Bosna i Hercegovina će, zavisno od uslova i modaliteta koji se primjenjuju u toj zemlji, radnicima koji su državljani neke države članice i koji su zakonito zaposleni na njenoj teritoriji, kao i njihovim supružnicima i djeci koji zakonito borave u Bosni i Hercegovini, odobriti tretman predviđen u stavu 1.

ČLAN 48.

1. Uzimajući u obzir situaciju na tržištu rada u državama članicama i prema uslovima utvrđenim njihovim zakonodavstvom, te u skladu s pravilima koja su u tim državama na snazi u vezi s kretanjem radnika:
 - (a) postojeće pogodnosti pristupa zapošljavanju koje države članice omogućavaju radnicima iz Bosne i Hercegovine na osnovu bilateralnih sporazuma treba da se zadrže i, po mogućnosti, poboljšaju;
 - (b) ostale države članice razmotrit će mogućnost sklapanja sličnih sporazuma.
2. Nakon tri godine, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje razmotrit će omogućavanje daljnjih poboljšanja, uključujući pogodnosti u pristupu stručnoj obuci, a u skladu s pravilima i postupcima koji su na snazi u državama članicama i vodeći računa o situaciji na tržištu rada u državama članicama i u Zajednici.

ČLAN 49.

1. Utvrdit će se pravila za koordinaciju sistema socijalne sigurnosti za

radnike s državljanstvom Bosne i Hercegovine koji su zakonito zaposleni na teritoriji neke države članice i za članove njihovih porodica koji legalno borave na njenoj teritoriji. U tom smislu Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje donijet će odluku koja neće uticati ni na kakva prava ili obaveze iz bilateralnih sporazuma, ako se njima predviđa povoljniji tretman, a koja će sadržavati sljedeće odredbe:

- (a) svi periodi osiguranja, zaposlenja ili boravka koje su ti radnici proveli u različitim državama članicama zbrajaju se radi ostvarivanja prava na penzije i rente osiguranja u slučaju starosti, invalidnosti i smrti, te prava na zdravstvenu zaštitu tih radnika i članova njihovih porodica;
- (b) sve penzije i rente osiguranja u slučaju starosti, smrti, nesreće na radu ili profesionalne bolesti, odnosno invalidnosti uzrokovane njima, izuzev primanja na koja se ne plaćaju doprinosi, bit će slobodno prenosive u visini utvrđenoj zakonom države ili država članica dužnika;
- (c) ti radnici primaju porodični dodatak za članove svojih porodica na način kako je utvrđeno.

2. Bosna i Hercegovina će radnicima koji su državljani države članice i koji su zakonito zaposleni na njenoj teritoriji i članovima njihovih porodica koji legalno borave na njenoj teritoriji odobriti tretman sličan navedenom u tačkama b) i c) stava 1.

POGLAVLJE II.

POSLOVNO NASTANJIVANJE

ČLAN 50.

Definicija

Za potrebe ovog sporazuma:

- (a) "Društvo Zajednice" ili "društvo Bosne i Hercegovine" znači društvo osnovano u skladu sa zakonima neke države članice ili Bosne i Hercegovine čije se registrirano sjedište ili centralna uprava ili glavno poslovno sjedište nalazi na teritoriji Zajednice, odnosno Bosne i Hercegovine. Međutim, ako društvo koje je osnovano u skladu sa zakonima neke države članice Zajednice ili Bosne i Hercegovine ima samo svoj registrirani ured na teritoriji Zajednice ili Bosne i Hercegovine, to društvo smatra se društvom Zajednice ili Bosne i Hercegovine, ako je njegovo poslovanje stvarno i trajno povezano s privredom jedne od država članica ili Bosne i Hercegovine.
- (b) "Subsidijarno društvo" (subsidijarna firma) nekog društva znači društvo koje je pod efektivnom kontrolom drugog društva.
- (c) "Podružnica društva" znači stalno poslovno sjedište bez svojstva pravnog lica , kao što je produžetak matičnog društva, koja ima poslovno rukovodstvo i materijalno je opremljena za pregovaranje o poslovima s trećim licima tako da treća lica, iako znaju da će, ako to bude potrebno, biti u pravnoj vezi s tim matičnim društvom čiji je glavni ured u inozemstvu, ne moraju poslovati direktno s matičnim društvom, već poslove mogu obavljati u mjestu poslovanja koje je njegov produžetak.
- (d) "Poslovno nastanjivanje" znači:
 - (i) za državljane, pravo da pokrenu privredne djelatnosti kao samozaposlena lica, te pravo osnivanja preduzeća, posebno osnivanja društava nad kojima imaju efektivnu kontrolu. Samozapošljavanje i poslovno preduzetništvo državljanina ne obuhvata traženje ili prihvatanje zaposlenja na tržištu rada, ni prijenos prava na pristup tržištu rada neke druge strane. Odredbe ovog poglavlja ne odnose se na lica koja nisu isključivo samozaposlena;
 - (ii) za društva iz Zajednice, odnosno Bosne i Hercegovine, pravo pokretanja privrednih djelatnosti osnivanjem subsidijarnih društava i podružnica u Bosni i Hercegovini, odnosno Zajednici.
- (e) "Poslovanje" znači obavljanje privrednih djelatnosti.
- (f) "Privredne djelatnosti", u principu, obuhvataju djelatnosti industrijske, trgovačke i profesionalne prirode, te zanatske djelatnosti.
- (g) "Državljanin Zajednice" i "državljanin Bosne i Hercegovine" je fizičko lice koje je državljanin neke od država članica ili Bosne i Hercegovine.

U oblasti međunarodnog pomorskog saobraćaja, uključujući kombinirani saobraćaj koji obuhvata pomorsku dionicu, državljani Zajednice ili državljani Bosne i Hercegovine koji imaju poslovno nastanjivanje izvan Zajednice ili Bosne i Hercegovine, i broderska društva osnovana izvan Zajednice ili Bosne i Hercegovine, koja su pod kontrolom državljana Zajednice ili državljana Bosne i Hercegovine, također će koristiti odredbe ovog poglavlja i Poglavlja III., ako su njihova plovila registrirana u toj državi članici ili u Bosni i Hercegovini, a u skladu s njihovim odgovarajućim zakonodavstvom.

- (h) "Finansijske usluge" su djelatnosti koje su navedene u Aneksu VI. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje može proširiti ili preinačiti djelokrug tog aneksa.

ČLAN 51.

1. Bosna i Hercegovina će društvima i državljanima Zajednice olakšati pokretanje poslovanja na svojoj teritoriji. U tu svrhu će, nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, Bosna i Hercegovina odobriti:

- (a) u pogledu poslovnog nastanjivanja društava Zajednice na teritoriji Bosne i Hercegovine, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji daje vlastitim društvima ili bilo kojem društvu iz treće zemlje, zavisno od toga koji je bolji, i
- (b) u pogledu djelovanja već osnovanih subsidijarnih društava i podružnica Zajednice u Bosni i Hercegovini, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji daje vlastitim društvima i podružnicama, ili bilo kojem subsidijarnom društvu i podružnici bilo kojeg društva iz bilo koje treće zemlje, zavisno od toga koji je bolji.

2. Nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, Zajednica i njene države članice pružit će:

- (a) u pogledu poslovnog nastanjivanja društava Bosne i Hercegovine, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji države članice pružaju vlastitim društvima ili bilo kojem društvu iz bilo koje treće zemlje, zavisno od toga koji je bolji;
- (b) u pogledu djelovanja subsidijarnih društava i podružnica društava Bosne i Hercegovine osnovanih na njihovoj teritoriji, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji države članice daju vlastitim društvima i podružnicama, ili bilo kojem subsidijarnom društvu i podružnici iz bilo koje treće zemlje osnovanim na njihovoj teritoriji, zavisno od toga koji je bolji.

3. Strane neće usvajati nikakve nove propise ili mjere kojima se uvodi diskriminacija u pogledu poslovnog nastanjivanja društava bilo koje druge strane na njihovoj teritoriji ili u vezi s njihovim poslovanjem kada se osnuju, u poređenju s vlastitim društvima.

4. Četiri godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje utvrdit će detaljne aranžmane za proširenje prethodnih odredbi na poslovno nastanjivanje državljana Zajednice i državljana Bosne i Hercegovine, radi pokretanja privrednih djelatnosti kao samozaposlenih lica.

5. Bez obzira na odredbe ovog člana:

- (a) Nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, subsidijarna društva i podružnice društava Zajednice imat će pravo korištenja i uzimanja u najam nekretnina u Bosni i Hercegovini;
- (b) Subsidijarana društva Zajednice također će imati pravo sticanja i uživanja vlasničkih prava nad nekretninama kao i društva Bosne i Hercegovine, a u pogledu javnih dobara/dobara od općeg interesa, ista prava koja uživaju društva Bosne i Hercegovine, kad su ta prava potrebna za obavljanje privrednih djelatnosti radi kojih su osnovana. Ova tačka primjenjivat će se ne dovodeći u pitanje odredbe člana 63. ovog sporazuma.
- (c) Četiri godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje ispitat će mogućnosti proširenja prava navedenih u tački (b) na podružnice društava Zajednice.

ČLAN 52.

1. Prema odredbama člana 51., izuzimajući finansijske usluge koje su opisane u Aneksu VI, strane mogu propisima urediti poslovno nastanjivanje i poslovanje društava i državljana na svojoj teritoriji, ako se tim propisima društva i državljanima drugih strana ne diskriminiraju u poređenju s njihovim društvima i državljanima.

2. U pogledu finansijskih usluga, bez obzira na ostale odredbe ovog sporazuma, nijedna strana neće biti spriječena da preduzima mjere radi opreza, uključujući mjere za zaštitu ulagača, deponenata, osiguranika ili lica prema kojima institucija koja pruža finansijske usluge ima fiducijarnu obavezu, ili da osigura cjelovitost i stabilnost finansijskog sistema. Takve mjere neće se koristiti kao sredstvo za izbjegavanje obaveza koje je strana preuzela ovim sporazumom.

3. Ništa se u ovom sporazumu neće tumačiti na način da se od bilo koje strane zahtijeva otkrivanje informacija u vezi s poslovima i računima pojedinih klijenata, kao ni bilo kakvih povjerljivih ili zaštićenih informacija u posjedu javnih tijela.

ČLAN 53.

1. Ne dovodeći u pitanje bilo koju suprotnu odredbu sadržanu u Multilateralnom sporazumu o uspostavljanju Zajedničkog evropskog zračnog prostora⁴ (u daljnjem

⁴ Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica: Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije,

tekstu: ECAA), odredbe ovog poglavlja neće se primjenjivati na usluge zračnog prijevoza, prijevoza unutrašnjim plovnim putevima te kabotažu u pomorskom prijevozu.

2. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje može dati preporuke da se poboljša poslovno nastanjivanje i poslovanje u područjima obuhvaćenim stavom 1.

ČLAN 54.

1. Odredbe čl. 51. i 52. ne sprečavaju nijednu od strana da primjenjuje posebna pravila koja se odnose na poslovno nastanjivanje i poslovanje na njenoj teritoriji podružnica društava druge strane koja nisu osnovana na teritoriji prve strane, a opravdana su pravnim ili tehničkim razlikama između tih podružnica i podružnica društava osnovanih na njenoj teritoriji ili kada se radi o finansijskim uslugama iz opreza.

2. Razlika u tretmanu neće prelaziti okvire onoga što je strogo potrebno zbog takvih pravnih ili tehničkih razlika ili, radi opreza, kada se radi o finansijskim uslugama.

ČLAN 55.

Kako bi se državljanima Zajednice i državljanima Bosne i Hercegovine olakšalo pokretanje i bavljenje zakonski propisanim profesionalnim djelatnostima u Bosni i Hercegovini odnosno Zajednici, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje ispitat će koji su koraci potrebni za uzajamno priznavanje kvalifikacija. U tu svrhu ono može preduzeti sve potrebne mjere.

ČLAN 56.

1. Društvo Zajednice osnovano na teritoriji Bosne i Hercegovine ili društvo Bosne i Hercegovine osnovano na teritoriji Zajednice imat će pravo zapošljavati, direktno ili preko nekog od svojih subsidijarnih društava ili podružnica na teritoriji Bosne i Hercegovine odnosno Zajednice, u skladu sa zakonodavstvom koje je na snazi u zemlji osnivanja, zaposlene koji su državljani država članica odnosno Bosne i Hercegovine, pod uslovom da su oni ključno osoblje u smislu stava 2. te da ih zapošljavaju isključivo društva, njihova subsidijarna društva ili podružnice. Boravišna i radna dozvola tih zaposlenih obuhvatat će samo period takvog zaposlenja.

2. Ključno osoblje pomenutih društava (u daljnjem tekstu: organizacija) jesu "lica premještena unutar društva" u smislu tačke (c) ovog stava, a u okviru sljedećih kategorija, pod uslovom da je ta organizacija pravno lice te da su ta lica u njoj bila zaposlena ili da su djelovala kao partneri (sa izuzetkom većinskih dioničara) najmanje godinu dana neposredno prije premještaja:

Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Privremene uprave misije Ujedinjenih naroda na Kosovu o uspostavljanju Zajedničkog evropskog zračnog prostora (Sl. gl. L 285, 16.10.2006., str. 3)

- (a) lica koja u organizaciji imaju viši položaj, koja u prvom redu upravljaju poslovanjem preduzeća i koja se uglavnom nalaze pod općim nadzorom ili rukovodstvom uprave ili dioničara preduzeća, odnosno jednakopozicioniranih lica, uključujući:
- (i) upravljanje osnivanjem odjela ili pododjela preduzeća;
 - (ii) praćenje i nadziranje rada drugih zaposlenih koji obavljaju nadzorne, stručne ili rukovodeće poslove;
 - (iii) ovlaštenja da lično zapošljava i otpušta zaposlene, odnosno daje preporuke vezane za zapošljavanje, otpuštanje ili druge kadrovske mjere;
- (b) lica koja rade u organizaciji, a imaju posebna znanja značajna za pružanje usluga, služenje opremom za istraživanja, primjenu tehnika ili vođenje poslovanja društva. Osim znanja usko vezanih za to društvo, ocjena takvih znanja može odražavati i visok stepen stručne osposobljenosti u odnosu na određenu vrstu posla ili djelatnosti koja zahtijeva tačno određeno stručno znanje, uključujući članstvo u ovlaštenom strukovnom udruženju;
- (c) "lice premješteno unutar društva" znači fizičko lice koje radi u određenoj organizaciji na teritoriji jedne od strana, ali je u obavljanju privrednih djelatnosti privremeno premješteno na teritoriju druge strane. Ta organizacija mora imati svoje glavno mjesto obavljanja poslovne djelatnosti na teritoriji jedne od strana, a premještaj se mora obaviti u društvo (podružnicu, subsidijarno društvo) koje je dio te organizacije i koje se bavi sličnim privrednim djelatnostima na teritoriji druge strane.
3. Ulazak i privremeno prisustvo državljana Bosne i Hercegovine ili državljana Zajednice na teritoriji Zajednice, odnosno Bosne i Hercegovine bit će dozvoljeni ako su ti predstavnici društva lica koja rade na višem položaju u preduzeću, u smislu stava 2. (a) ovog člana i ako su odgovorna za uspostavljanje subsidijarnog društva Zajednice ili podružnice društva Bosne i Hercegovine, ili za uspostavljanje subsidijarnog društva Bosne i Hercegovine ili podružnice društva Zajednice u nekoj od zemalja članica ili u Bosni i Hercegovini, u slučaju kada:
- (a) ti predstavnici nisu uključeni u obavljanje direktne prodaje ili u pružanje usluga i ne primaju naknadu od izvora koji je smješten na teritoriji gdje je društvo osnovano;
 - (b) to društvo ima svoje glavno poslovno sjedište izvan Zajednice odnosno Bosne i Hercegovine i kada nema drugog predstavnika, ured, podružnicu ili subsidijarno društvo u toj zemlji članici ili u Bosni i Hercegovini.

POGLAVLJE III.

PRUŽANJE USLUGA

ČLAN 57.

1. Zajednica i Bosna i Hercegovina se, u skladu sa sljedećim odredbama, obavezuju da će preduzeti neophodne korake kako bi postepeno omogućavale da usluge pružaju društva Zajednice ili Bosne i Hercegovine, ili državljani Zajednice odnosno Bosne i Hercegovine, koji imaju poslovno nastanjivanje na teritoriji strane kojoj ne pripada lice kojem su te usluge namijenjene.

2. Uporedo s procesom liberalizacije koji je spomenut u stavu 1., strane će dopustiti privremeno kretanje fizičkih lica koja pružaju usluge ili koja zapošljava pružalac usluga kao ključno osoblje kako je utvrđeno u članu 56. stav 2., uključujući fizička lica koja zastupaju društvo ili državljanina Zajednice ili Bosne i Hercegovine i koja traže privremeni ulazak radi pregovaranja o prodaji usluga ili sklapanja sporazuma o prodaji usluga za tog pružaoca usluga, kada ti predstavnici nisu uključeni u obavljanje direktne prodaje korisnicima ili u samostalno pružanje usluga.

3. Četiri godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje preduzet će mjere neophodne za postepeno provođenje odredbi iz stava 1. Pri tome će se voditi računa o napretku koji su strane postigle u usklađivanju svojih zakona.

ČLAN 58.

1. Strane neće preduzimati nikakve mjere ni radnje koje bi uslove pod kojima usluge pružaju državljani ili društva Zajednice i Bosne i Hercegovine, osnovane na teritoriji strane, kojoj ne pripada lice kojem su te usluge namijenjene, značajno ograničile u odnosu na stanje zatečeno na dan koji prethodi danu stupanja na snagu ovog sporazuma.

2. Ako jedna strana smatra da mjere koje je uvela druga strana, nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, dovode do stanja koje je u pogledu pružanja usluga značajno restriktivnije od stanja zatečenog na dan stupanja na snagu ovog sporazuma, ona može od druge strane zahtijevati da započne konsultacije.

ČLAN 59.

U pružanju transportnih usluga između Zajednice i Bosne i Hercegovine primjenjuju se sljedeće odredbe:

- 1) U pogledu kopnenog saobraćaja, Protokolom 3 utvrđena su pravila koja se primjenjuju na odnos između strana, posebno radi osiguranja neograničenog tranzitnog drumskog saobraćaja kroz Bosnu i Hercegovinu i Zajednicu u cjelini, te djelotvorne primjene principa nediskriminacije i postepenog usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine u oblasti saobraćaja sa zakonodavstvom Zajednice.

- 2) U pogledu međunarodnog pomorskog saobraćaja, strane se obavezuju na djelotvornu primjenu principa neograničenog pristupa međunarodnim tržištima i trgovini na komercijalnoj osnovi, kao i na poštivanje međunarodnih i evropskih obaveza u oblasti standardâ bezbjednosti, sigurnosti i zaštite okoliša.

Strane potvrđuju svoje opredjeljenje za slobodno konkurentsko okruženje, kao osnovnu karakteristiku međunarodnog pomorskog saobraćaja.

- 3) Prilikom primjene principa iz stava 2., strane:
 - (a) neće uvrštavati klauzule o podjeli tereta u buduće bilateralne sporazume s trećim zemljama;
 - (b) nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, ukinut će sve jednostrane mjere te administrativne, tehničke i druge prepreke koje bi mogle imati ograničavajuće ili diskriminirajuće učinke na slobodno pružanje usluga u međunarodnom pomorskom saobraćaju;
 - (c) svaka od strana će inter alia brodovima, kojima upravljaju državljani ili društva druge strane, osigurati tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji pružaju vlastitim brodovima, a u odnosu na pristup lukama koje su otvorene za međunarodnu trgovinu, korištenje infrastrukture i pomoćnih pomorskih usluga u lukama, te na takse i naknade, carinske kapacitete, dodjeljivanje vezova i kapaciteta za utovar i istovar robe.
- 4) Kako bi se osigurao koordiniran razvoj i postepena liberalizacija transporta između strana, prilagođenih njihovim uzajamnim komercijalnim potrebama, uslovi zajedničkog pristupa tržištu u zračnom saobraćaju uređuju se ECAA-om.
- 5) Prije sklapanja ECAA-a, strane neće preduzimati bilo kakve mjere ili radnje koje su dodatno ograničavajuće ili diskriminatorne u odnosu na stanje zatečeno prije stupanja na snagu ovog sporazuma.
- 6) Bosna i Hercegovina će svoje zakonodavstvo, uključujući administrativna, tehnička i druga pravila, prilagoditi zakonodavstvu Zajednice koje se u određenom trenutku primjenjuje u zračnom, pomorskom, unutrašnjem vodenom i kopnenom saobraćaju, i to u onoj mjeri u kojoj to služi liberalizaciji i zajedničkom pristupu tržištima strana, te olakšava kretanje putnika i roba.
- 7) Uporedo sa zajedničkim napretkom u ostvarivanju ciljeva postavljenih u ovom poglavlju, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje ispitat će načine za stvaranje uslova potrebnih za unapređenje slobode u pružanju usluga u zračnom i kopnenom saobraćaju.

POGLAVLJE IV.

TEKUĆA PLAĆANJA I KRETANJE KAPITALA

ČLAN 60.

Strane se obavezuju da će odobravati sva plaćanja i transfere na tekući račun platnog bilansa između Zajednice i Bosne i Hercegovine, u slobodno konvertibilnoj valuti i u skladu s odredbama člana VIII. Statuta Međunarodnog monetarnog fonda.

ČLAN 61.

1. U pogledu transakcija na kapitalnom računu i finansijskom računu platnog bilansa, nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, strane će osigurati slobodno kretanje kapitala u vezi s direktnim ulaganjima u društva koja su osnovana u skladu sa zakonima zemlje domaćina i s ulaganjima koja su obavljena u skladu s odredbama iz Poglavlja II. Glave V., kao i likvidaciju ili povrat tih ulaganja i bilo kakve dobiti nastale na osnovu njih.

2. U pogledu transakcija na kapitalnom i finansijskom računu platnog bilansa, nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, strane će osigurati slobodno kretanje kapitala u vezi s potraživanjima koja se odnose na komercijalne transakcije ili pružanje usluga u kojima učestvuje lice koje ima prebivalište u jednoj od strana, kao i u vezi s finansijskim zajmovima i kreditima s rokom dospeljeća dužim od jedne godine.

3. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma, Bosna i Hercegovina odobrit će, potpunom i ekspeditivnom primjenom svojih postojećih propisa i procedura, kupovinu nekretnina u BiH državljanima država članica.

U roku od šest godina od stupanja na snagu ovog sporazuma, Bosna i Hercegovina postepeno će prilagođavati svoje zakonodavstvo u vezi sa sticanjem nekretnina u Bosni i Hercegovini kako bi državljanima država članica osigurala isti tretman kao i svojim državljanima.

Strane će također osigurati, od pete godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, slobodno kretanje kapitala u vezi s portfelj ulaganjima i finansijskim zajmovima i kreditima s rokom dospeljeća kraćim od jedne godine.

4. Ne dovodeći u pitanje stav 1., strane neće uvoditi nikakva nova ograničenja na kretanje kapitala i tekuća plaćanja između lica s prebivalištem u Zajednici i Bosni i Hercegovini i neće dodatno ograničavati postojeća rješenja.

5. Ne dovodeći u pitanje odredbe člana 60. i ovog člana, kada u izuzetnim okolnostima kretanje kapitala između Zajednice i Bosne i Hercegovine uzrokuje ili prijeteći da uzrokuje ozbiljne teškoće u funkcioniranju politike deviznog kursa ili monetarne politike u Zajednici ili Bosni i Hercegovini, Zajednica odnosno Bosna i

Hercegovina može preduzeti zaštitne mjere u pogledu kretanja kapitala između Zajednice i Bosne i Hercegovine tokom perioda od najviše šest mjeseci, ako su takve mjere neophodne.

6. Naprijed navedene odredbe ne mogu ograničavati prava privrednih subjekata obiju strana da koriste svaki povoljniji tretman predviđen bilo kojim postojećim bilateralnim ili multilateralnim sporazumom koji uključuje strane iz ovog sporazuma.

7. Strane će se međusobno konsultirati o olakšavanju kretanja kapitala između Zajednice i Bosne i Hercegovine, radi promoviranja ciljeva ovog sporazuma.

ČLAN 62.

1. Tokom prvih pet godina od dana stupanja na snagu ovog sporazuma, strane će preduzimati mjere koje omogućavaju stvaranje potrebnih uslova za daljnju postepenu primjenu pravila Zajednice o slobodnom kretanju kapitala.

2. Po isteku pete godine od dana stupanja na snagu ovog sporazuma, Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje utvrdit će detaljne aranžmane za potpunu primjenu pravila Zajednice o kretanju kapitala.

POGLAVLJE V.

OPĆE ODREDBE

ČLAN 63.

1. Primjena odredbi iz ove glave podlijevat će ograničenjima koja su opravdana na osnovu javne politike, javne sigurnosti ili javnog zdravlja.
2. One se neće primjenjivati na aktivnosti koje su na teritoriji bilo koje od strana, makar i povremeno, povezane sa izvršavanjem službenih ovlaštenja.

ČLAN 64.

Za potrebe tumačenja odredbi ove glave, ništa iz ovog sporazuma ne sprečava strane da primjenjuju svoje zakone i ostale propise koji se odnose na ulazak i boravak, zapošljavanje, radne uslove, poslovno nastanjivanje fizičkih lica i pružanje usluga, a naročito ako se radi o dodjeljivanju, obnavljanju ili odbijanju boravišne dozvole, pod uslovom da ih pritom ne primjenjuju na takav način da poništavaju ili umanjuju koristi koje stiče bilo koja od strana na osnovu uslova iz određene odredbe ovog sporazuma. Ova odredba neće uticati na primjenu člana 63.

ČLAN 65.

Odredbe ove glave odnosit će se i na društva koja su pod kontrolom i isključivo u zajedničkom vlasništvu društava ili državljana Bosne i Hercegovine ili Zajednice.

ČLAN 66.

1. Tretman najpovlaštenije nacije, dodijeljen u skladu s odredbama ove glave, neće se primjenjivati na poreske olakšice koje strane daju ili će davati u budućnosti na osnovu sporazuma čija je svrha izbjegavanje dvostrukog oporezivanja ili drugih poreskih aranžmana.
2. Nijedna odredba iz ove glave neće se tumačiti kao sprečavanje strana da usvoje ili provedu bilo koju mjeru čiji je cilj sprečavanje izbjegavanja ili utaje poreza, u skladu s poreskim odredbama sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i drugih poreskih dogovora ili domaćeg fiskalnog zakonodavstva.
3. Nijedna odredba ove glave neće se tumačiti kao sprečavanje država članica ili Bosne i Hercegovine da, prilikom primjene relevantnih odredbi svog fiskalnog zakonodavstva, prave razliku između poreskih obveznika koji nisu u istoj situaciji, posebno s obzirom na njihovo prebivalište.

ČLAN 67.

1. Strane će nastojati, gdje god je to moguće, izbjeći nametanje restriktivnih mjera, uključujući mjere koje se odnose na uvoz, radi platnog bilansa. Strana koja usvoji takve mjere dostavit će drugoj strani, što je prije moguće, vremenski raspored

njihovog ukidanja.

2. Ukoliko se jedna ili više država članica ili Bosna i Hercegovina suoče sa ozbiljnim teškoćama u pogledu platnog bilansa ili s prijetnjom takvih teškoća, Zajednica ili Bosna i Hercegovina, zavisno od situacije, mogu u skladu sa uslovima utvrđenim u Sporazumu WTO-a usvojiti restriktivne mjere, uključujući mjere koje se odnose na uvoz, koje imati ograničeno trajanje i ne mogu premašivati ono što je prijeko potrebno da bi se popravila situacija u platnom bilansu. Zajednica ili Bosna i Hercegovina, zavisno od situacije, o tome će odmah obavijestiti drugu stranu.

3. Na transfere koji se odnose na ulaganja neće se primjenjivati nikakve restriktivne mjere, posebno ne na povrat iznosa koji su uloženi ili ponovo uloženi, ili bilo kakvih prihoda nastalih na osnovu njih.

ČLAN 68.

Odredbe iz ove glave postepeno će se prilagođavati, posebno u svjetlu zahtjeva koji proizilaze iz člana V. GATS-a.

ČLAN 69.

Odredbe ovog sporazuma ne dovode u pitanje mogućnost da bilo koja od strana primijeni bilo kakve mjere koje su neophodne kako bi se spriječilo zaobilaženje njenih mjera koje se odnose na pristup trećih zemalja njenom tržištu na osnovu odredbi ovog sporazuma.

GLAVA VI.
USKLAĐIVANJE ZAKONA, PROVOĐENJE ZAKONA I PRAVILA
KONKURENCIJE

ČLAN 70.

1. Strane priznaju važnost usklađivanja postojećeg zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa zakonodavstvom Zajednice, kao i njegovog efikasnog provođenja. Bosna i Hercegovina nastojat će osigurati postepeno usklađivanje svojih postojećih zakona i budućeg zakonodavstva s pravnom tečevinom (acquisem) Zajednice. Bosna i Hercegovina osigurat će propisnu primjenu i provođenje postojećeg i budućeg zakonodavstva.
2. Usklađivanje će početi danom potpisivanja ovog sporazuma i postepeno će se proširivati na sve elemente pravne tečevine (acquisa) Zajednice iz ovog sporazuma do kraja prijelaznog perioda definiranog članom 8. ovog sporazuma.
3. Usklađivanje će se u svojoj ranoj fazi fokusirati na osnovne elemente pravne tečevine (acquisa) Zajednice koji se odnosi na unutrašnje tržište kao i na druge oblasti vezane za trgovinu. U kasnijoj fazi Bosna i Hercegovina fokusirat će se na preostale dijelove pravne tečevine (acquisa) Zajednice.

Usklađivanje će se provoditi na osnovu programa koji će dogovoriti Evropska komisija i Bosna i Hercegovina.

4. Bosna i Hercegovina će također, u dogovoru s Evropskom komisijom, detaljno dogovoriti na koji način će pratiti postupak usklađivanja zakonodavstva i radnji koje treba preduzeti na provođenju zakona.

ČLAN 71.

Konkurencija i druge ekonomske odredbe

1. Sljedeće je nespojivo s propisnim funkcioniranjem ovog sporazuma, u mjeri u kojoj može uticati na trgovinu između Zajednice i Bosne i Hercegovine:
 - (a) svi sporazumi između preduzeća, odluke udruženja preduzeća i dogovorno djelovanje među preduzećima, koji kao svoj predmet ili posljedicu imaju sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije;
 - (b) zloupotreba dominantne pozicije jednog ili više preduzeća na teritoriji Zajednice ili Bosne i Hercegovine u cjelini ili njihovog značajnog dijela;
 - (c) svaka državna pomoć kojom se narušava ili prijeti narušavanju konkurencije davanjem prednosti određenim preduzećima ili određenim proizvodima.

2. Svaka praksa suprotna ovom članu ocjenjivat će se na osnovu kriterija koji proizilaze iz primjene konkurencijskih pravila važećih u Zajednici, posebno čl. 81., 82., 86. i 87. Ugovora o EZ i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice.
3. Strane će osigurati da samostalnom državnom organu budu povjerena ovlaštenja neophodna za punu primjenu stava 1. (a) i (b) u vezi s privatnim i javnim preduzećima i preduzećima kojima su dodijeljena posebna prava.
4. Bosna i Hercegovina osnovat će samostalni državni organ kojem će povjeriti ovlaštenja neophodna za punu primjenu stava 1. (c) u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog sporazuma. Taj organ će inter alia biti ovlašten da odobrava programe državne pomoći i pojedinačna sredstva pomoći u skladu sa stavom 2. ovog člana, kao i ovlaštenje da određuje povrat državne pomoći koja je nezakonito dodijeljena.
5. Svaka strana osigurat će transparentnost u oblasti državne pomoći inter alia dostavljanjem drugoj strani redovnog godišnjeg izvještaja ili drugog odgovarajućeg dokumenta, u skladu s metodologijom i prikazom iz pregleda državne pomoći u Zajednici. Na zahtjev jedne od strana, druga strana dostavit će informacije o određenim pojedinačnim slučajevima državne pomoći.
6. Bosna i Hercegovina ustanovit će sveobuhvatan inventar programa državne pomoći koji su uspostavljeni prije osnivanja organa iz stava 4. i takve programe državne pomoći uskladit će s kriterijima iz stava 2. u roku od najviše četiri godine od stupanja na snagu ovog sporazuma.
7. (a) U svrhu primjene odredbi stava 1.(c), strane prihvataju da će se tokom prvih šest godina nakon stupanja na snagu ovog sporazuma svaka državna pomoć koju dodjeljuje Bosna i Hercegovina ocjenjivati, uzimajući u obzir činjenicu da će se Bosna i Hercegovina smatrati područjem koje je identično područjima Zajednice koja su opisana u članu 87.(3) (a) Ugovora o EZ.

(b) Do kraja pete godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, Bosna i Hercegovina će Evropskoj komisiji dostaviti svoje iznose BDP-a po glavi stanovnika usklađene na nivou NUTS-a II. Organ iz stava 4. i Evropska komisija tada će zajedno ocijeniti podobnost regija Bosne i Hercegovine i na osnovu toga maksimalni intenzitet pomoći, s ciljem izrade regionalne karte pomoći na osnovu relevantnih smjernica Zajednice.
8. Protokolom 4 uspostavljaju se posebna pravila o državnoj pomoći koja se primjenjuju na restrukturiranje industrije čelika.
9. U vezi s proizvodima iz Poglavlja II. Glave IV.:
 - (a) stav 1. (c) neće se primjenjivati;

- (b) svaka praksa suprotna stavu 1.(a) ocjenjivat će se u skladu s kriterijima koje je ustanovila Zajednica na osnovu člana 36. i 37. Ugovora o EZ i posebnih instrumenata Zajednice koji su usvojeni na toj osnovi.

10. Ako jedna od strana smatra da je neka praksa nespojiva sa uslovima iz stava 1., ona može preduzeti odgovarajuće mjere nakon konsultacija unutar Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje ili 30 radnih dana od upućivanja na takve konsultacije.

Ovaj član ne dovodi u pitanje i ne može ni na koji način uticati na antidampinške ili kompenzacijske mjere koje preduzima bilo koja strana u skladu s relevantnim članovima GATT-a iz 1994. i Sporazuma WTO-a o subvencijama i kompenzacionim mjerama, ili s odgovarajućim domaćim zakonodavstvom.

ČLAN 72.

Javna preduzeća

Do kraja treće godine od stupanja na snagu ovog sporazuma, Bosna i Hercegovina će na javna preduzeća i preduzeća kojima su dodijeljena posebna i isključiva prava primijeniti principe utvrđene u Ugovoru o EZ-u, s posebnim naglaskom na član 86.

Posebna prava javnih preduzeća tokom prijelaznog perioda neće uključivati mogućnost nametanja kvantitativnih ograničenja ili mjera koje imaju jednak učinak na uvoz iz Zajednice u Bosnu i Hercegovinu.

ČLAN 73.

Pravo intelektualne, industrijske i trgovinske svojine

1. U skladu s odredbama ovog člana i Aneksa VII, strane potvrđuju važnost koju pridaju osiguravanju adekvatne i djelotvorne zaštite i primjene prava intelektualne, industrijske i trgovinske svojine.

2. Od dana stupanja na snagu ovog sporazuma, strane će međusobno društvima i državljanima druge strane, u smislu priznavanja i zaštite intelektualne, industrijske i trgovinske svojine, osigurati tretman koji nije manje povoljan od tretmana kakav daju bilo kojoj trećoj zemlji na osnovu bilateralnih sporazuma.

3. Bosna i Hercegovina preduzet će sve neophodne mjere kako bi najkasnije pet godina nakon stupanja na snagu ovog sporazuma garantirala nivo zaštite prava intelektualne, industrijske i trgovinske svojine sličan onome koji postoji u Zajednici, uključujući i djelotvorna sredstva za ostvarivanje takvih prava.

4. Bosna i Hercegovina obavezuje se da će u navedenom roku pristupiti multilateralnim konvencijama o pravima intelektualne, industrijske i trgovinske svojine iz Aneksa VII. Strane potvrđuju važnost koja se pridaje principima Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS). Vijeće za

stabilizaciju i pridruživanje može odlučiti da obaveže Bosnu i Hercegovinu na pristupanje posebnim multilateralnim konvencijama u toj oblasti.

5. Ako se pojave problemi u oblasti intelektualne, industrijske i trgovinske svojine koji utiču na uslove trgovinske razmjene, o njima će odmah biti obaviješteno Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje, a na zahtjev bilo koje od strana, s ciljem postizanja obostrano zadovoljavajućih rješenja.

ČLAN 74.

Ugovori o javnim nabavkama

1. Zajednica i Bosna i Hercegovina smatraju da je željeni cilj otvaranje procedura dodjele ugovora o javnim nabavkama na osnovu nediskriminacije i reciprociteta, posebno u skladu s pravilima WTO-a.

2. Društvima iz Bosne i Hercegovine, bilo da su osnovana u Zajednici ili ne, od stupanja na snagu ovog sporazuma, bit će omogućen pristup procedurama za dodjelu ugovora u Zajednici, u skladu s pravilima nabavke u Zajednici, uz tretman ne manje povoljan od tretmana koji se dodjeljuje preduzećima iz Zajednice.

Navedene odredbe također će se primjenjivati i na ugovore u sektoru komunalnih usluga kada Bosna i Hercegovina usvoji zakonodavstvo kojim se u toj oblasti uvode pravila Zajednice. Zajednica će periodično ispitivati da li je Bosna i Hercegovina zaista uvela takvo zakonodavstvo.

3. Društvima Zajednice, osnovanim u Bosni i Hercegovini, u skladu s odredbama Poglavlja II., Glave V., od stupanja na snagu ovog sporazuma, bit će omogućen pristup procedurama za dodjelu ugovora u Bosni i Hercegovini, uz tretman ne manje povoljan od tretmana koji se daje društvima iz Bosne i Hercegovine.

4. Društvima Zajednice koja nisu osnovana u Bosni i Hercegovini bit će omogućen pristup procedurama za dodjelu ugovora o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini, uz tretman ne manje povoljan od tretmana koji je dodijeljen društvima iz Bosne i Hercegovine, najkasnije pet godina nakon stupanja na snagu ovog sporazuma. Bosna i Hercegovina će u prijelaznom periodu od pet godina osigurati postepeno snižavanje postojećih preferencijala tako što će stope preferencijala nakon stupanja na snagu ovog sporazuma iznositi maksimalno 15% u prvoj i drugoj godini, maksimalno 10% u trećoj i četvrtoj godini i maksimalno 5% u petoj godini.

5. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje periodično će ispitivati mogućnost da Bosna i Hercegovina svim društvima Zajednice omogući pristup procedurama za dodjelu ugovora o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina će Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje dostavljati godišnje izvještaje o mjerama koje je preduzela kako bi povećala transparentnost i osigurala efikasno sudsko preispitivanje odluka donesenih u oblasti javnih nabavki.

6. U pogledu poslovnog nastanjivanja, poslovanja, pružanja usluga između Zajednice i Bosne i Hercegovine, kao i zapošljavanja i kretanja radne snage, a vezano za izvršavanje ugovora o javnim nabavkama, primjenjuju se odredbe čl. 47. do 69.

ČLAN 75.

Standardizacija, mjeriteljstvo, akreditacija i ocjenjivanje usklađenosti

1. Bosna i Hercegovina preduzet će neophodne mjere kako bi postepeno postigla usaglašenost s tehničkim propisima Zajednice i evropskim postupcima standardizacije, mjeriteljstva, akreditacije i ocjenjivanja usklađenosti.
2. U tu svrhu, strane će nastojati da:
 - (a) promoviraju upotrebu tehničkih propisa Zajednice, evropskih standarda i postupaka za ocjenjivanje usklađenosti;
 - (b) pružaju pomoć u podsticanju razvoja infrastrukture kvaliteta: standardizacije, mjeriteljstva, akreditacije i ocjenjivanja usklađenosti;
 - (c) promoviraju učešće Bosne i Hercegovine u radu organizacija specijaliziranih za standarde, ocjenjivanje usklađenosti, mjeriteljstvo i slične funkcije (npr. CEN, CENELEC, ETSI, EA, WELMEC, EUROMET)⁵;
 - (d) po potrebi, zaključuju sporazum o ocjenjivanju usklađenosti i prihvatanju industrijskih proizvoda kada zakonodavni okvir i postupci Bosne i Hercegovine budu dovoljno usklađeni sa istim okvirom i postupcima Zajednice, te kada bude raspoloživa odgovarajuća ekspertiza.

ČLAN 76.

Zaštita potrošača

Strane će saradivati s ciljem usklađivanja standarda za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini sa istim standardima u Zajednici. Djelotvorna zaštita potrošača je neophodna kako bi se osiguralo propisno funkcioniranje tržišne ekonomije, a ta zaštita zavisit će od razvoja administrativne infrastrukture radi osiguravanja nadzora nad tržištem i provođenja zakona u toj oblasti.

S tim ciljem, te u smislu njihovih zajedničkih interesa, strane će podsticati i osiguravati:

- (a) politiku aktivne zaštite potrošača, u skladu s pravom Zajednice, uključujući i veću informiranost i razvoj nezavisnih organizacija;
- (b) usklađivanje zakonodavstva u oblasti zaštite potrošača u Bosni i Hercegovini sa zakonodavstvom koje je na snazi u Zajednici;
- (c) efikasnu pravnu zaštitu potrošača radi poboljšanja kvaliteta potrošačke robe i održavanja odgovarajućih sigurnosnih standarda;
- (d) da nadležni organi prate pravila i da se osigura pristup pravdi u slučaju spora.

ČLAN 77.

Uslovi rada i jednake mogućnosti

⁵ Evropski odbor za standardizaciju, Evropski odbor za elektrotehničku standardizaciju, Evropski institut za telekomunikacijske standarde, Evropska saradnja za akreditaciju, Evropska saradnja u pravnom mjeriteljstvu, Evropska organizacija za mjeriteljstvo.

Bosna i Hercegovina postepeno će usklađivati svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom Zajednice u oblasti uslova rada, naročito zdravlja i sigurnosti na radu, te jednakih mogućnosti.

GLAVA VII.
PRAVDA, SLOBODA I SIGURNOST

ČLAN 78.

Jačanje institucija i vladavine prava

Strane će u međusobnoj saradnji u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova pridavati posebnu važnost učvršćivanju vladavine zakona i jačanju institucija na svim nivoima u oblasti uprave općenito, a naročito u provođenju zakona i izvršavanju sudskih presuda. Saradnja će naročito imati za cilj jačanje nezavisnosti sudstva i unapređivanje njegove efikasnosti i institucionalnih kapaciteta, jednakost u postupanju, razvoj odgovarajućih struktura policijskih, carinskih i drugih organa za provođenje zakona, uz pružanje adekvatne obuke i borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala.

ČLAN 79.

Zaštita ličnih podataka

Bosna i Hercegovina će stupanjem na snagu ovog sporazuma uskladiti svoje zakonodavstvo vezano za zaštitu ličnih podataka s pravom Zajednice i drugim evropskim i međunarodnim zakonodavstvom o privatnosti. Bosna i Hercegovina uspostaviti će nezavisna nadzorna tijela s dovoljnim finansijskim i ljudskim potencijalima s ciljem efikasnog praćenja i garantiranja provođenja nacionalnog zakonodavstva o zaštiti ličnih podataka. Strane će sarađivati u postizanju tog cilja.

ČLAN 80.

Vize, upravljanje granicom, azil i migracije

Strane će sarađivati po pitanjima viza, kontrola granica, azila i migracija, i ustanovit će okvir za tu saradnju, uključujući i saradnju na regionalnom nivou, uzimajući u obzir i, po potrebi, u potpunosti se oslanjajući na ostale postojeće inicijative u toj oblasti, po potrebi.

Saradnja po navedenim pitanjima zasnivat će se na međusobnim konsultacijama i tijesnoj koordinaciji između strana, i treba obuhvatiti tehničku i administrativnu pomoć u:

- (a) razmjeni informacija o zakonodavstvu i praksi;
- (b) izradi zakona i propisa;
- (c) jačanju efikasnosti institucija;
- (d) obuci osoblja;
- (e) sigurnosti putnih dokumenata i otkrivanja lažnih dokumenata;
- (f) upravljanju granicom;

Saradnja će posebno biti usmjerena:

- (a) u oblasti azila, na provođenje nacionalnog zakonodavstva s ciljem ispunjavanja standarda Konvencije o statusu izbjeglica, potpisane u Ženevi 28. jula 1951., i Protokola o statusu izbjeglica, potpisanog 31. januara 1967. u Njujorku, kako bi se osiguralo poštivanje principa zabrana protjerivanja (non-refoulement), kao i drugih prava azilanata i izbjeglica.
- (b) u oblasti legalnih migracija, na pravila o prihvatu i na prava i status prihvaćenih lica. U odnosu na migracije, strane pristaju na pravičan tretman državljana drugih zemalja koji legalno prebivaju na njihovoj teritoriji, te na promoviranje politike integracije, čiji cilj je da njihova prava i obaveze budu uporediva s pravima i obavezama njihovih državljana.

ČLAN 81.

Sprečavanje i kontrola ilegalne imigracije; ponovni prihvata (readmisija)

1. Strane će saradivati s ciljem sprečavanja i kontrole ilegalne imigracije. U tu svrhu Bosna i Hercegovina i države članice EU slažu se da će ponovo prihvatiti sve svoje državljanke koji nelegalno borave na njihovim teritorijama i također se slažu da će sklopiti i u potpunosti provesti Sporazum o readmisiji, uključujući i obavezu ponovnog prihvatanja državljana drugih zemalja i lica bez državljanstva.

Države članice Evropske unije i Bosna i Hercegovina osigurat će svojim državljanima odgovarajuće identifikacione dokumente i pružiti im administrativne olakšice potrebne u tu svrhu.

Posebni postupci u svrhu ponovnog prihvatanja državljana, državljana trećih zemalja i lica bez državljanstva utvrdit će se Sporazumom o ponovnom prihvatanju.

2. Bosna i Hercegovina slaže se da će zaključivati sporazume o readmisiji s drugim zemljama Procesu stabilizacije i pridruživanja i obavezuje se da će preduzimati sve neophodne mjere na osiguranju fleksibilnog i brzog provođenja svih sporazuma o readmisiji iz ovog člana.

3. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje utvrdit će druge zajedničke mjere koje se mogu preduzeti s ciljem sprečavanja i kontrole ilegalne imigracije, uključujući i trgovinu ljudima i mreže ilegalne migracije.

ČLAN 82.

Pranje novca i finansiranje terorizma

1. Strane će saradivati s ciljem sprečavanja upotrebe svojih finansijskih sistema za pranje prihoda od krivičnih djela općenito, a naročito prekršaja povezanih s drogom, kao i u svrhu finansiranja terorizma.

2. Saradnja u ovoj oblasti može uključivati administrativnu i tehničku pomoć s ciljem unapređenja provođenja propisa i efikasnog funkcioniranja odgovarajućih standarda i mehanizama za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma

istovjetnih s onima koje su usvojili Zajednica i međunarodni forumi u toj oblasti, a posebno Finansijska akciona radna grupa (FATF).

ČLAN 83.

Saradnja po pitanju nedozvoljenih droga

1. Strane će, u granicama svojih ovlaštenja i nadležnosti, saradivati s ciljem osiguranja uravnoteženog i jedinstvenog pristupa pitanju droga. Politike i aktivnosti po pitanju droga imat će za cilj jačanje struktura za borbu protiv nedozvoljenih droga, smanjenje ponude, trgovine i potražnje za nedozvoljenim drogama, i uspješno nošenje sa zdravstvenim i socijalnim posljedicama zloupotrebe droga kao i efikasniju kontrolu prekursora.
2. Strane će se dogovoriti o metodama saradnje neophodnim za postizanje tih ciljeva. Aktivnosti će se zasnivati na zajednički dogovorenim principima u skladu sa Strategijom EU za suzbijanje zloupotrebe droga.

ČLAN 84.

Sprečavanje i borba protiv organiziranog kriminala i drugih nezakonitih aktivnosti

Strane će saradivati na sprečavanju i borbi protiv kriminalnih i nezakonitih aktivnosti, organiziranih ili drugih, poput:

- (a) krijumčarenja i trgovine ljudima;
- (b) nezakonitih privrednih aktivnosti, a posebno krivotvorenja novca, nezakonitih transakcija vezanih za proizvode poput industrijskog otpada, radioaktivnih materijala i transakcija koje obuhvataju nezakonite, krivotvorene ili piratske proizvode;
- (c) korupcije u privatnom i javnom sektoru, posebno one koja se odnosi na netransparentnu upravnu praksu;
- (d) fiskalne prevare;
- (e) proizvodnje i prometa nedozvoljenim drogama i psihotropnim supstancama;
- (f) krijumčarenja;
- (g) nedozvoljene trgovine oružjem;
- (h) krivotvorenja dokumenata;
- (i) nedozvoljene trgovine automobilima;
- (j) kompjuterskog kriminala.

U borbi protiv organiziranog kriminala promovirat će se regionalna saradnja i poštivanje priznatih međunarodnih standarda.

ČLAN 85.

Borba protiv terorizma

U skladu s međunarodnim konvencijama čije su strane potpisnice i u skladu s vlastitim zakonima i propisima, strane se slažu da će saradivati kako bi spriječile i suzbile terorizam i njegovo finansiranje:

- (a) u okviru punog provođenja Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda br. 1373 (2001) i drugih relevantnih rezolucija UN, međunarodnih konvencija i instrumenata;
- (b) razmjenom informacija o terorističkim grupama i njihovim mrežama podrške u skladu s međunarodnim i nacionalnim pravom;
- (c) razmjenom iskustava u pogledu sredstava i metoda za borbu protiv terorizma, te u tehničkim oblastima i u obuci, kao i razmjenom iskustava u vezi sa sprečavanjem terorizma.

GLAVA VIII. POLITIKE SARADNJE

ČLAN 86.

1. Zajednica i Bosna i Hercegovina uspostaviti će tijesnu saradnju kako bi doprinijele razvoju i rastu potencijala Bosne i Hercegovine. Tom saradnjom jačat će se postojeće ekonomske veze na najširoj mogućoj osnovi, a na obostranu korist.
2. Osmislit će se politike i druge mjere kojima će se dovesti do održivog ekonomskog i socijalnog razvoja Bosne i Hercegovine. Te politike trebalo bi da osiguraju da se i pitanja okoliša od samog početka u potpunosti uključe i povežu sa zahtjevima skladnog društvenog razvoja.
3. Politike saradnje bit će integrirane u regionalnu mrežu saradnje. Posebna pažnja mora se posvetiti mjerama koje mogu unaprijediti saradnju između Bosne i Hercegovine i njenih susjednih zemalja, uključujući i države članice, što će doprinijeti regionalnoj stabilnosti. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje može definirati prioritete između i u okviru politika saradnje opisanih u daljnjem tekstu, a u skladu s Evropskim partnerstvom.

ČLAN 87.

Ekonomska i trgovinska politika

Zajednica i Bosna i Hercegovina saradivati će i na taj način olakšati ekonomske reforme da bi poboljšale razumijevanje osnova svojih privreda kao i formuliranje i provođenje ekonomske politike u tržišnim privredama. Na zahtjev organa Bosne i Hercegovine, Zajednica može pružiti pomoć koja podržava napore Bosne i Hercegovine da uspostavi funkcionalnu tržišnu privredu i da postepeno usklađuje svoje politike s politikama Evropske ekonomske i monetarne unije, usmjerenim ka stabilnosti.

Saradnja će imati za cilj i jačanje vladavine prava u oblasti poslovanja putem stabilnog i nediskriminirajućeg pravnog okvira vezanog za trgovinu.

Saradnja u toj oblasti uključivat će neformalnu razmjenu informacija vezanih za principe i funkcioniranje Evropske ekonomske i monetarne unije.

ČLAN 88.

Saradnja u oblasti statistike

Saradnja u oblasti statistike između strana primarno će se usmjeriti na prioritete oblasti vezane za pravnu tečevinu (acquis) Zajednice u oblasti statistike. Ona će posebno biti usmjerena na izradu efikasnih i održivih statističkih sistema kojima se mogu osigurati uporedivi, pouzdani, objektivni i tačni podaci potrebni za planiranje i

praćenje procesa tranzicije i reforme u Bosni i Hercegovini. Njome bi se trebalo omogućiti državnom i entitetskim zavodima za statistiku da bolje ispunjavaju potrebe svojih nacionalnih i međunarodnih klijenata (i javne uprave i privatnog sektora). Statistički sistem treba biti u skladu sa osnovnim statističkim principima UN-a, Kodeksom statističke prakse EU i odredbama evropskog prava u oblasti statistike, te bi trebalo da se razvija u pravcu pravne tečevine (acquis) Zajednice.

ČLAN 89.

Bankarstvo, osiguranje i ostale finansijske usluge

Saradnja između Bosne i Hercegovine i Zajednice usmjerit će se na prioritete vezane za pravnu tečevinu (acquis) Zajednice u oblastima bankarstva, osiguranja i drugih finansijskih usluga. Strane će sarađivati kako bi se uspostavio i razvio odgovarajući okvir za podsticanje sektorâ bankarstva, osiguranja i ostalih sektora finansijskih usluga u Bosni i Hercegovini.

ČLAN 90.

Saradnja u oblasti revizije i finansijske kontrole

Saradnja između strana usmjerit će se na prioritete vezane za pravnu tečevinu (acquis) Zajednice u oblastima unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru (PIFC) i vanjske revizije. Strane će naročito sarađivati s ciljem da, izradom i usvajanjem odgovarajućih propisa, razvijaju unutrašnju finansijsku kontrolu u javnom sektoru, uključujući finansijsko upravljanje i kontrole, funkcionalno nezavisnu unutrašnju reviziju, te nezavisne sisteme vanjske revizije u Bosni i Hercegovini, u skladu s međunarodno prihvaćenim standardima kontrole i revizije, te metodologijama i najboljom praksom EU. Saradnja će također biti usmjerena na jačanje kapaciteta i obuke za institucije s ciljem razvijanja unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru kao i vanjske revizije (vrhovnih institucija za reviziju) u Bosni i Hercegovini, koja također podrazumijeva uspostavljanje i jačanje centralnih jedinica za usklađivanje sistema za finansijsko upravljanje i kontrolu i za sisteme unutrašnje revizije.

ČLAN 91.

Promoviranje i zaštita investicija

Saradnja između strana, u okviru njihovih nadležnosti, u oblasti promocije i zaštite investicija, bit će usmjerena na stvaranje povoljne klime za privatne investicije, i domaće i strane, što je značajno za ekonomski i industrijski oporavak Bosne i Hercegovine.

ČLAN 92.

Saradnja u oblasti industrije

Saradnja će biti usmjerena na promoviranje modernizacije i restrukturiranje industrije i pojedinih sektora u Bosni i Hercegovini. Njome će biti obuhvaćena i industrijska

saradnja između ekonomskih subjekata, s ciljem jačanja privatnog sektora pod uslovima koji osiguravaju zaštitu okoliša.

Inicijative u pogledu industrijske saradnje odražavat će prioritete koje odrede obje strane. One će uzeti u obzir regionalne aspekte industrijskog razvoja, pri čemu će se, po potrebi, promovirati međudržavna partnerstva. Tim inicijativama naročito će se nastojati uspostaviti odgovarajući okvir za preduzeća, poboljšati upravljanje, znanje i iskustvo (know-how), te promovirati tržište, tržišna transparentnost i poslovno okruženje.

U okviru saradnje vodit će se računa o pravnoj tečevini (acquisu) Zajednice u oblasti industrijske politike.

ČLAN 93.

Mala i srednja preduzeća

Saradnja između strana bit će usmjerena na razvoj i jačanje malih i srednjih preduzeća (MSP) u privatnom sektoru, i posebno će se voditi računa o prioritetima koji se tiču pravne tečevine (acquisa) Zajednice u oblasti MSP, kao i o deset smjernica utvrđenih u Evropskoj povelji o malim preduzećima.

ČLAN 94.

Turizam

Saradnja između strana u oblasti turizma bit će uglavnom usmjerena na unapređenje razmjene informacija o turizmu (putem međunarodnih mreža, banki podataka, itd.), jačanje saradnje između turističkih preduzeća, stručnjaka i vlada i njihovih nadležnih agencija u oblasti turizma i prenošenje znanja i iskustva (know-how) (putem obuke, razmjena i seminara). U okviru saradnje posebno će se voditi računa o pravnoj tečevini (acquisu) Zajednice koji se odnosi na ovaj sektor.

Saradnja se može odvijati i na regionalnom nivou.

ČLAN 95.

Poljoprivreda i poljoprivredno-industrijski sektor

Saradnja između strana bit će usmjerena na prioritetne oblasti pravne tečevine (acquis) Zajednice koje se tiču poljoprivrede, veterinarstva i fitosanitarne zaštite. Saradnja će naročito biti usmjerena na modernizaciju i restrukturiranje poljoprivrede i poljoprivredno-industrijskog sektora u Bosni i Hercegovini, posebno kako bi se ispunili veterinarski i fitosanitarni zahtjevi Zajednice, kao i na podršku postepenom usklađivanju zakonodavstva i prakse Bosne i Hercegovine s pravilima i standardima Zajednice.

ČLAN 96. Ribarstvo

Strane će ispitati mogućnost utvrđivanja oblasti od zajedničkog interesa u sektoru ribarstva. U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice u oblasti ribarstva, uključujući poštivanje međunarodnih obaveza koje se tiču pravila međunarodnih i regionalnih ribolovnih organizacija o upravljanju i očuvanju ribljih resursa.

ČLAN 97. Carina

Strane će uspostaviti saradnju u ovoj oblasti kako bi garantirale poštivanje svih odredbi koje treba da budu usvojene u oblasti trgovine i postigle usklađenost carinskog sistema Bosne i Hercegovine sa sistemom Zajednice, čime se doprinosi otvaranju puta za mjere liberalizacije koje su planirane ovim sporazumom, te postepenom usklađivanju carinskog zakonodavstva Bosne i Hercegovine s pravnom tečevinom (acquisem) Zajednice.

U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice koji se tiču carina.

Pravila o međusobnoj upravnoj pomoći među stranama u oblasti carina utvrđena su Protokolom 5.

ČLAN 98. Oporezivanje

Strane će uspostaviti saradnju u oblasti oporezivanja, uključujući mjere usmjerene na daljnju reformu fiskalnog sistema i restrukturiranje poreske uprave kako bi se osiguralo efikasnije ubiranje poreza i pospiješilo suzbijanje protiv poreskih prevara.

U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice u oblasti oporezivanja i suzbijanja štetne konkurencije u oporezivanju. Uklanjanje štetne konkurencije u oporezivanju trebalo bi se obaviti na osnovu principa Kodeksa ponašanja za poslovno oporezivanje koji je usaglasilo Vijeće 1. decembra 1997. godine.

Također će biti pokrenuta saradnja za povećanje transparentnosti i borbu protiv korupcije, te uključena i razmjena informacija s državama članicama u nastojanju da se olakša provođenje mjera kojima se sprečavaju poreske prevare, utaje ili izbjegavanje poreza. Bosna i Hercegovina će također sklopiti sve potrebne bilateralne sporazume s državama članicama u skladu s posljednjim ažuriranim Modelom ugovora OECD-a o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja porezima na dohodak i na imovinu, kao i na osnovu Modela sporazuma OECD-a o razmjeni informacija o pitanjima koja se tiču poreza, ukoliko je država članica, podnosilac zahtjeva, njegov potpisnik.

ČLAN 99.

Saradnja u oblasti socijalne politike

Strane će sarađivati kako bi olakšale reformu politike zapošljavanja u Bosni i Hercegovini, u kontekstu ojačanih ekonomskih reformi i integracije. Saradnjom će se također nastojati podržati prilagođavanje sistema socijalne sigurnosti Bosne i Hercegovine novim ekonomskim i socijalnim zahtjevima, kako bi se osigurao jednak pristup i djelotvorna podrška svim osjetljivim licima i može uključiti prilagođavanje zakonodavstva Bosne i Hercegovine u pogledu uslova rada i jednakih mogućnosti za žene i muškarce, lica s posebnim potrebama i za sva osjetljiva lica, uključujući pripadnike manjina, kao i unapređivanje nivoa zaštite zdravlja i sigurnosti radnika, uzimajući kao osnovu nivo zaštite koji postoji u Zajednici.

U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice u ovoj oblasti.

ČLAN 100.

Obrazovanje i obuka

Strane će sarađivati s ciljem podizanja nivoa općeg obrazovanja, kao i stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini, kao i politike prema mladima i rada omladine, uključujući i neformalno obrazovanje. Prioritet za sisteme visokog obrazovanja bit će da postignu ciljeve Bolonjske deklaracije u okviru međuvladinog Bolonjskog procesa.

Strane će također sarađivati kako bi se osiguralo da pristup svim nivoima obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini bude bez ikakve diskriminacije na osnovu spola, boje kože, etničkog porijekla ili vjere. Za Bosnu i Hercegovinu prioritet treba da bude poštivanje obaveza preuzetih u okviru relevantnih međunarodnih konvencija koje se odnose na ova pitanja.

Odgovarajući programi i instrumenti Zajednice doprinijet će usavršavanju struktura i aktivnosti vezanih za obrazovanje i obuku u Bosni i Hercegovini.

U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice u ovoj oblasti.

ČLAN 101.

Saradnja u oblasti kulture

Strane se obavezuju da će promovirati saradnju u oblasti kulture. Ta saradnja inter alia služi za podizanje nivoa međusobnog razumijevanja i poštovanja među pojedincima, zajednicama i narodima. Strane se također obavezuju da će sarađivati na promociji kulturne raznolikosti, naročito u okviru Konvencije UNESCO-a o zaštiti i promociji različitosti kulturnog izražavanja.

ČLAN 102.

Saradnja u oblasti audiovizuelnih usluga

Strane će saradivati na promoviranju audiovizuelne produkcije u Evropi i na podsticanju koprodukcije u oblastima kinematografije i televizije.

Saradnja bi inter alia mogla uključivati programe i mogućnosti za obuku novinara i drugih profesionalaca u oblasti medija, kao i tehničku pomoć javnim i privatnim medijima, a s ciljem jačanja njihove nezavisnosti, profesionalizma i povezanosti s evropskim medijima.

Bosna i Hercegovina uskladit će svoje politike reguliranja sadržajnih aspekata prekograničnog emitiranja s politikama Zajednice i svoje zakonodavstvo s relevantnom pravnom tečevinom (acquisem) Zajednice. Bosna i Hercegovina obratit će posebnu pažnju na pitanja vezana za sticanje prava intelektualne svojine na programe koji se emituju putem satelita, zemaljske mreže predajnika i kablovske mreže.

ČLAN 103.

Informaciono društvo

Saradnja će prvenstveno biti usmjerena na prioritete pravne tečevine (acquisa) Zajednice koji se odnosi na informaciono društvo. Njome će se uglavnom pružiti podrška postepenom usklađivanju politika i zakonodavstva Bosne i Hercegovine u ovom sektoru s politikama i zakonodavstvom Zajednice.

Strane će saradivati i u smislu daljnjeg razvoja informacionog društva u Bosni i Hercegovini. Globalni ciljevi obuhvatit će pripremu cjelokupnog društva za digitalno doba, privlačenje investicija i osiguranje interoperabilnosti mreža i usluga.

ČLAN 104.

Mreže i usluge elektronskih komunikacija

Saradnja će prvenstveno biti usmjerena na prioritete pravne tečevine (acquis) Zajednice u ovoj oblasti.

Strane će naročito jačati saradnju u oblasti mreža elektronskih komunikacija i usluga elektronskih komunikacija, s krajnjim ciljem da Bosna i Hercegovina usvoji pravnu tečevinu (acquis) Zajednice u tom sektoru godinu dana nakon stupanja na snagu ovog sporazuma.

ČLAN 105.

Informacije i komunikacije

Zajednica i Bosna i Hercegovina preduzet će mjere neophodne za stimuliranje međusobne razmjene informacija. Prioritet će se dati programima čiji je cilj pružanje

osnovnih informacija o Zajednici široj javnosti i specijaliziranih informacija stručnim krugovima u Bosni i Hercegovini.

ČLAN 106. Transport

Strane će usmjeriti saradnju na prioritete pravne tečevine (acquisa) Zajednice u oblasti transporta.

Saradnja može posebno imati za cilj restrukturiranje i modernizaciju oblika transporta u Bosni i Hercegovini, unapređivanje slobodnog kretanja putnika i roba, poboljšavanje pristupa transportnom tržištu i kapacitetima transporta, uključujući i luke i aerodrome, podršku razvoju različitih vidova saobraćajnih infrastruktura u vezi s glavnim transevropskim mrežama, posebno jačanje regionalnih veza u jugoistočnoj Evropi, u skladu s Memorandumom o razumijevanju o razvoju Osnovne regionalne transportne mreže, postizanje standarda saobraćaja sličnih onima u Zajednici, razvoj transportnog sistema u Bosni i Hercegovini koji je kompatibilan i usklađen sa sistemom Zajednice, te unapređivanje zaštite okoliša u oblasti transporta.

ČLAN 107. Energija

Saradnja će biti usmjerena na prioritete pravne tečevine (acquisa) Zajednice u oblasti energetike, uključujući po potrebi i aspekte nuklearne sigurnosti. Ta saradnja bit će zasnovana na Ugovoru o osnivanju energetske zajednice, te će se razvijati s ciljem postepenog integriranja Bosne i Hercegovine u evropska energetska tržišta.

ČLAN 108. Okoliš

Strane će razvijati i jačati saradnju u oblasti zaštite okoliša sa osnovnim zadatkom zaustavljanja daljnje degradacije i poboljšanja postojećeg stanja, s ciljem održivog razvoja.

Strane će naročito uspostaviti saradnju s ciljem jačanja upravnih struktura i procedura radi osiguranja strateškog planiranja pitanja u oblasti okoliša i koordinacije između relevantnih činilaca, te će se usmjeriti na usklađivanje propisa Bosne i Hercegovine s pravnom tečevinom (acquisem) Zajednice. Saradnja se također može usmjeriti na izradu strategijâ za značajno smanjenje zagađenosti zraka i vode na lokalnom, regionalnom i prekograničnom nivou, uključujući i otpad i hemikalije, za uspostavljanje sistema efikasne, čiste, održive i obnovljive proizvodnje i potrošnje energije, te strategija za obavljanje procjene uticaja na okoliš i strateške procjene okoliša. Posebna pažnja bit će posvećena ratifikaciji i provođenju Protokola iz Kjota.

ČLAN 109.
Istraživanja i tehnološki razvoj

Strane će podsticati saradnju u oblasti civilnog naučnog istraživanja i tehnološkog razvoja zasnovanu na obostranoj koristi i uzimajući u obzir raspoloživost resursa, adekvatan pristup njihovim programima, zavisno od odgovarajućih nivoa djelotvorne zaštite prava intelektualne, industrijske i trgovinske svojine.

U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice vezanim za oblast istraživanja i tehnološkog razvoja.

ČLAN 110.
Regionalni i lokalni razvoj

Strane će nastojati jačati i razvijati regionalnu i lokalnu saradnju, s ciljem doprinošenja ekonomskom razvoju i smanjenju regionalnih neuravnoteženosti. Posebna pažnja bit će posvećena prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj saradnji.

U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tečevine (acquisa) Zajednice u oblasti regionalnog razvoja.

ČLAN 111.
Reforma javne uprave

Saradnja će imati za cilj unapređenje razvoja efikasne i odgovorne javne uprave u Bosni i Hercegovini, dopunjavajući reformske napore preduzete do sada u ovoj oblasti.

Saradnja u toj oblasti uglavnom će biti usmjerena na izgradnju institucija, u skladu sa zahtjevima Evropskog partnerstva, i uključivat će aspekte poput izrade i provođenja transparentnih i nepristrasnih procedura odabira zaposlenih, upravljanja ljudskim potencijalima i napredovanja u službi, stalne obuke, promoviranja etike u okviru javne uprave i jačanja procesa donošenja politika. Prilikom provođenja reformi pažnja će biti posvećena ciljevima fiskalne održivosti, uključujući i aspekte fiskalne strukture. Saradnjom će biti obuhvaćeni svi nivoi javne uprave u Bosni i Hercegovini.

GLAVA IX.

FINANSIJSKA SARADNJA

ČLAN 112.

Radi postizanja ciljeva ovog sporazuma i u skladu s čl. 5., 113. i 115., Bosna i Hercegovina može primiti od Zajednice finansijsku pomoć u obliku grantova i zajmova, uključujući zajmove Evropske investicione banke. Pomoć Zajednice uslovljena je napretkom u zadovoljavanju političkih kriterija iz Kopenhagena, a posebno napretkom u ispunjavanju konkretnih prioriteta Evropskog partnerstva. U obzir će se uzeti i procjena iz godišnjih izvještaja o napretku Bosne i Hercegovine. Pomoć Zajednice također će zavisiti od uslova Procesu stabilizacije i pridruživanja, posebno u pogledu obaveze primaoca da provede demokratske, ekonomske i institucionalne reforme. Pomoć koja se dodjeljuje Bosni i Hercegovini bit će namijenjena za zadovoljavanje utvrđenih potreba, dogovorenih prioriteta i odražavati sposobnost apsorpcije i, po potrebi, isplate i primjene preduzetih mjera za reformu i restrukturiranje privrede.

ČLAN 113.

Finansijska pomoć u obliku grantova može se pružati u skladu s relevantnom uredbom Vijeća u okviru višegodišnjeg indikativnog okvirnog programa i na osnovu godišnjih akcionih planova koje Zajednica utvrđuje nakon konsultacija s Bosnom i Hercegovinom.

Finansijska pomoć može obuhvatiti bilo koju oblast saradnje, posebno vodeći računa o pravosuđu i unutrašnjim poslovima, usklađivanju zakonodavstva i ekonomskom razvoju.

ČLAN 114.

Kako bi se omogućilo optimalno korištenje raspoloživih sredstava, strane će osigurati da doprinosi Zajednice budu ostvareni u tijesnoj koordinaciji s doprinosima iz drugih izvora, poput doprinosa iz država članica, drugih zemalja i međunarodnih finansijskih institucija.

U tu svrhu strane će redovno razmjenjivati informacije o svim izvorima pomoći.

GLAVA X.

INSTITUCIONALNE, OPĆE I ZAVRŠNE ODREDBE

ČLAN 115.

Ovim se osniva Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje, koje će nadzirati primjenu i provođenje ovog sporazuma. Ono će se sastajati na odgovarajućem nivou u redovnim razmacima i kada to okolnosti zahtijevaju. Razmatrat će sva važna pitanja koja se pojave u okviru ovog sporazuma i sva druga bilateralna i međunarodna pitanja od obostranog interesa.

ČLAN 116.

1. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje sastoji se od članova Vijeća Evropske unije i članova Evropske komisije s jedne, i članova Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, s druge strane.
2. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje donosi svoj poslovnik.
3. Članovi Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje mogu urediti da budu zastupani, u skladu sa uslovima utvrđenim u poslovniku Vijeća.
4. Vijećem za stabilizaciju i pridruživanje naizmjenično predsjedavaju predstavnik Zajednice i predstavnik Bosne i Hercegovine u skladu s odredbama koje se utvrde u poslovniku Vijeća.
5. U pitanjima koja se nje tiču, Evropska investiciona banka učestvuje u radu Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje u svojstvu posmatrača.

ČLAN 117.

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje je, radi postizanja ciljeva ovog sporazuma, ovlašteno da donosi odluke u okviru ovog sporazuma, u slučajevima koji su u njemu utvrđeni. Donesene odluke obavezujuće su za strane koje moraju preduzeti mjere neophodne za provođenje tih odluka. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje također može davati odgovarajuće preporuke. Ono svoje odluke i preporuke sastavlja na osnovu dogovora između strana.

ČLAN 118.

1. Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje će, u izvršavanju njegovih dužnosti, pomagati Odbor za stabilizaciju i pridruživanje koji se sastoji od predstavnika Vijeća Evropske unije i predstavnika Evropske komisije s jedne strane, i predstavnika Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, s druge strane.
2. U svom poslovniku Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje utvrđuje dužnosti Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, koje uključuju pripremanje sastanaka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, te određuje način rada Odbora.
3. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje može Odboru za stabilizaciju i pridruživanje delegirati bilo koje od svojih ovlaštenja. U tom slučaju, Odbor za

stabilizaciju i pridruživanje donosi svoje odluke u skladu sa uslovima iz člana 117.

ČLAN 119.

Odbor za stabilizaciju i pridruživanje može osnivati pododbore.

Prije isteka prve godine od dana stupanja na snagu ovog sporazuma, Odbor za stabilizaciju i pridruživanje osnovat će neophodne pododbore za adekvatno provođenje ovog sporazuma.

Bit će osnovan pododbor za pitanja migracija.

ČLAN 120.

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje može odlučiti da osnuje bilo kakav drugi poseban odbor ili tijelo koje će mu pomagati u izvršavanju dužnosti. U svom poslovniku Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje odredit će sastav i dužnosti takvih odbora, odnosno tijela i način njihovog rada.

ČLAN 121.

Ovim se osniva Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje. To će biti forum u kojem će se članovi Parlamentarne skupštine BiH i Evropskog parlamenta sastajati i razmjenjivati stavove. Odbor će se sastajati u vremenskim razmacima koje sam utvrdi.

Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje sastoji se od članova Evropskog parlamenta, s jedne, i članova Parlamentarne skupštine BiH, s druge strane.

Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje donosi svoj poslovnik.

Parlamentarnim odborom za stabilizaciju i pridruživanje naizmjenično predsjedavaju član Evropskog parlamenta i član Parlamentarne skupštine BiH, u skladu s odredbama utvrđenim u njegovom poslovniku.

ČLAN 122.

U okviru ovog sporazuma, svaka strana obavezuje se da će osigurati da fizička i pravna lica druge strane imaju pristup, bez diskriminacije u odnosu na vlastite državljane, nadležnim sudovima i upravnim organima strana radi zaštite svojih ličnih i imovinskih prava.

ČLAN 123.

Nijedna odredba ovog sporazuma ne sprečava stranu da preduzme mjere:

- (a) koje smatra neophodnim kako bi spriječila otkrivanje informacija suprotno svojim suštinskim sigurnosnim interesima;
- (b) koje se odnose na proizvodnju ili trgovinu oružjem, municijom ili ratnim materijalom, ili na istraživanje, razvoj i proizvodnju koja je neophodna za odbrambene svrhe, pod uslovom da takve mjere ne narušavaju uslove konkurencije u odnosu na proizvode koji nisu namijenjeni konkretno u vojne svrhe;
- (c) koje smatra suštinski značajnim za vlastitu sigurnost u slučaju ozbiljnih unutrašnjih poremećaja koji utiču na očuvanje zakona i reda, u vrijeme rata ili ozbiljne međunarodne napetosti koja predstavlja ratnu opasnost, ili radi ispunjavanja obaveza koje je prihvatila da bi se očuvali mir i međunarodna sigurnost.

ČLAN 124.

1. U oblastima koje su obuhvaćene ovim sporazumom i ne dovodeći u pitanje posebne odredbe koje on sadrži:

- (a) rješenja koja Bosna i Hercegovina primijeni u odnosu na Zajednicu ne smiju dovesti ni do kakve diskriminacije između država članica, njihovih državljana, preduzeća ili firmi;
- (b) rješenja koja Zajednica primijeni u odnosu na Bosnu i Hercegovinu ne smiju dovesti ni do kakve diskriminacije između državljana, preduzeća ili firmi iz Bosne i Hercegovine.

2. Odredbe stava 1. ne dovode u pitanje pravo strana da primijene relevantne odredbe svog fiskalnog zakonodavstva na poreske obveznike koji nisu u istovjetnoj situaciji u pogledu svog prebivališta.

ČLAN 125.

1. Strane će preduzeti sve opće ili posebne mjere koje su potrebne za ispunjavanje svojih obaveza prema ovom sporazumu. One će osigurati postizanje ciljeva utvrđenih u ovom sporazumu.

2. Strane su saglasne da, na zahtjev jedne strane, odmah izvrše konsultacije odgovarajućim kanalima kako bi razgovarale o svakom pitanju koje se tiče tumačenja ili provođenja ovog sporazuma i drugih relevantnih aspekata odnosa među stranama.

3. Svaka strana upućuje Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje svaki spor koji se tiče primjene i tumačenja ovog sporazuma. U tom slučaju primjenjuje se član 126. i, zavisno od slučaja, Protokol br. 6.

Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje može spor riješiti donošenjem obavezujuće odluke.

4. Ako jedna od strana smatra da druga strana nije ispunila neku obavezu iz ovog sporazuma, ona može preduzeti odgovarajuće mjere. Prije toga, osim u posebno hitnim slučajevima, dostavit će Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje sve relevantne informacije koje su potrebne za temeljito ispitivanje situacije radi nalaženja rješenja koje je prihvatljivo stranama.

Prilikom odabira mjera, prednost se mora dati onim mjerama koje najmanje narušavaju funkcioniranje ovog sporazuma. O tim mjerama odmah se obavještava Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje i, ako to druga strana zatraži, one postaju predmet konsultacija unutar Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, Odbora za stabilizaciju i pridruživanje ili bilo kojeg drugog tijela ustanovljenog na osnovu čl. 119. i 120.

5. Odredbe st. 2., 3. i 4. neće ni na koji način uticati na ni dovoditi u pitanje čl. 30., 38., 39., 40. i 44., i Protokol 2.

ČLAN 126.

1. U slučaju spora između strana u pogledu tumačenja ili provođenja ovog sporazuma, bilo koja strana dostavlja drugoj strani i Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje formalni zahtjev za rješavanje spornog pitanja.

U slučaju kada jedna strana smatra da mjera koju je usvojila druga strana ili propuštanje druge strane da djeluje predstavlja kršenje obaveza iz ovog sporazuma, formalni zahtjev za rješavanjem spora sadržavat će razloge za ovakav stav i, po potrebi, u njemu će biti navedeno da strana može usvojiti mjere iz člana 125. stav 4.

2. Strane će nastojati svaki spor riješiti putem konsultacija u dobroj vjeri u okviru Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje i u drugim tijelima u skladu sa stavom 3., s ciljem što bržeg postizanja uzajamno prihvatljivog rješenja.

3. Strane će Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje dostaviti sve relevantne informacije neophodne za detaljno ispitivanje situacije.

Dok god spor ne bude riješen, o njemu će se razgovarati na svakom sastanku Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, osim u slučaju kada je pokrenut postupak arbitraže iz Protokola 6. Spor će se smatrati riješenim kada Vijeće donese obavezujuću odluku iz člana 125. stav 3. ili kada objavi da spor više ne postoji.

Konsultacije o sporu također se mogu održati na bilo kojem sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje ili na sastanku bilo kojeg drugog relevantnog odbora ili tijela uspostavljenog na osnovu čl. 119. ili 120., kao što je dogovoreno između strana ili na zahtjev bilo koje od strana. Konsultacije se također mogu obavljati u pisanoj formi.

Sve informacije iznesene tokom konsultacija ostaju povjerljive.

4. Za pitanja u okviru primjene Protokola 6, svaka strana može podnijeti sporno pitanje na rješavanje putem arbitraže u skladu s tim protokolom, u slučaju kada strane nisu uspjele riješiti spor u roku od dva mjeseca nakon pokretanja postupka rješavanja spora u skladu sa stavom 1.

ČLAN 127.

Sve dok se ne postignu jednaka prava pojedinaca i ekonomskih subjekata na osnovu ovog sporazuma, ovaj sporazum neće uticati na prava koja su im osigurana postojećim sporazumima koji obavezuju jednu ili više država članica, s jedne, i Bosnu i Hercegovinu s druge strane.

ČLAN 128.

Aneksi I do VII i Protokoli 1 do 7 čine sastavni dio ovog sporazuma.

Okvirni sporazum između Evropske zajednice i Bosne i Hercegovine o općim principima učešća Bosne i Hercegovine u programima Zajednice⁶, potpisan 22. novembra 2004., i njegov aneks, činit će sastavni dio ovog sporazuma. Revizija, predviđena u članu 8. Okvirnog sporazuma, vršit će se u Vijeću za stabilizaciju i pridruživanje, koje će imati ovlaštenja da, ako je potrebno, mijenja Okvirni sporazum.

ČLAN 129.

Ovaj sporazum sklapa se na neodređeno vrijeme.

Svaka strana može otkazati ovaj sporazum slanjem obavještenja o tome drugoj strani. Ovaj sporazum prestaje važiti šest mjeseci od dana slanja takvog obavještenja.

Svaka strana može suspendirati ovaj sporazum, što odmah stupa na snagu, u slučaju da druga strana ne poštuje jedan od ključnih elemenata ovog sporazuma.

ČLAN 130.

Za potrebe ovog sporazuma, pojam "strane" označava Zajednicu ili njene države članice, ili Zajednicu i njene države članice, u skladu s njihovim odnosnim ovlaštenjima, s jedne, i Bosna i Hercegovina, s druge strane.

⁶ Sl.gl. L 192., 22. juli 2005., str. 9.

ČLAN 131.

Ovaj sporazum se s jedne strane primjenjuje na teritorijama na kojima se primjenjuju ugovori o osnivanju Evropske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju i pod uslovima utvrđenim u tim ugovorima, a s druge strane na teritoriji Bosne i Hercegovine.

ČLAN 132.

Generalni sekretar Vijeća Evropske unije je depozitar ovog sporazuma.

ČLAN 133.

Sporazum je sastavljen u dva primjerka na: bugarskom, češkom, danskom, holandskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, njemačkom, grčkom, mađarskom, italijanskom, latvijskom, litvanskom, malteškom, poljskom, portugalskom, rumunskom, slovačkom, slovenačkom, španskom, švedskom jeziku, bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, pri čemu je svaki od tih tekstova jednako vjerodostojan.

ČLAN 134.

Strane će ratificirati ili odobriti ovaj sporazum u skladu sa svojim procedurama.

Instrumenti ratifikacije ili odobravanja bit će deponirani u Generalnom sekretarijatu Vijeća Evropske unije.

Ovaj sporazum stupa na snagu prvog dana drugog mjeseca nakon dana deponiranja posljednjeg instrumenta ratifikacije ili odobrenja.

ČLAN 135.

Privremeni sporazum

U slučaju da prije okončanja postupaka potrebnih za stupanje na snagu ovog sporazuma, odredbe nekih dijelova ovog sporazuma, posebno one koje se odnose na slobodno kretanje roba i na odgovarajuće odredbe o transportu, stupe na snagu na osnovu privremenih sporazuma između Zajednice i Bosne i Hercegovine, strane su saglasne da u takvim okolnostima, za potrebe odredbi Glave IV., čl. 71., 72. i 73. ovog sporazuma, protokola 1, 2, 4, 5, 6 i 7 te odgovarajućih odredbi Protokola 3 ovog sporazuma, izraz "dan stupanja na snagu ovog sporazuma" znači dan stupanja na snagu privremenog sporazuma u odnosu na obaveze sadržane u naprijed navedenim odredbama.

LISTA ANEKSA I PROTOKOLA

ANEKSI

- Aneks I. (član 21.) - Carinski ustupci Bosne i Hercegovine za industrijske proizvode Zajednice
- Aneks II. (član 27. stav (2)) - Definicija proizvoda od junetine
- Aneks III. (član 27.) - Carinski ustupci Bosne i Hercegovine za primarne poljoprivredne proizvode porijeklom iz Zajednice
- Aneks IV. (član 28.) - Carine koje se primjenjuju na robe porijeklom iz Bosne i Hercegovine pri uvozu u Zajednicu
- Aneks V. (član 28.) - Carine koje se primjenjuju na robu porijeklom iz Zajednice pri uvozu u Bosnu i Hercegovinu
- Aneks VI. (član 50.) - Poslovno nastanjivanje: finansijske usluge
- Aneks VII. (član 73.) - Pravo intelektualnog, industrijskog i trgovinskog vlasništva

PROTOKOLI

- Protokol 1 (član 25.) o trgovini prerađenim poljoprivrednim proizvodima između Zajednice i Bosne i Hercegovine
- Protokol 2 (član 42) o definiciji pojma “proizvodi s porijeklom” i načinima administrativne saradnje za primjenu odredbi ovog sporazuma između Zajednice i Bosne i Hercegovine
- Protokol 3 (član 59.) o kopnenom transportu
- Protokol 4 (član 71.) o državnoj pomoći u industriji čelika
- Protokol 5 (član 97.) o uzajamnoj administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima
- Protokol 6 (član 126.) - Rješavanje sporova
- Protokol 7 (član 27.) o uzajamnim preferencijalnim ustupcima za određena vina, uzajamnom priznavanju, zaštiti i kontroli naziva vina, alkoholnih pića i aromatiziranih vina